

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Språkpraktik

En snabbare väg till svenskan?

Annette Skoglund

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: Lärarprogrammet
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2013
Handledare: Lena Fridlund
Examinator: Joanna Giota
Rapport nr: VT13-IPS-14 U/V VAL LAU925

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: Lärarprogrammet
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2013
Handledare: Lena Fridlund
Examinator: Joanna Giota
Rapport nr: VT13-IPS-14 U/V VAL LAU925
Nyckelord: språkpraktik, undervisning i svenska för invandrare (sfi), vardagssvenska, språkinläring

Syfte

Denna studie har som syfte att undersöka några studerandes uppfattningar om sin språkpraktik i kombination med undervisning i svenska för invandrare (sfi). Frågeställningarna gäller om de studerande har upplevt att språkkunskaperna förbättrats efter språkpraktiken, och i så fall hur, om språket på undervisning i svenska för invandrare skiljer sig jämfört med språket på praktikplatsen, samt hur en bra språkinläring kan utformas där språkpraktik integreras med undervisning i svenska för invandrare.

Teori

Teorin i denna studie utgår från några föregångare inom pedagogik, bland annat Dewey, Piaget och Vygotskij. Deras teorier ställs mot aktuell forskning inom lärande och betydelsen av praktiskt lärande inom olika yrken. Vidare belyses olika former av lärande samt olika motivationsfaktorer för språkinläring när det gäller vuxna andraspråksinlärare.

Metod

Metoden som används i studien är en kvalitativ metod, vilket i detta fall innebär deltagande observationer och intervjuer av fyra studerande på olika praktikplatser. Praktikplatserna var inom restaurangkök, skolkök, trädgårdsbutik och förskola.

Resultat

Resultatet visar att efter fullgjord praktik har två av respondenterna upplevt att deras språkkunskaper förbättrats, medan en respondent upplever att hon står kvar på samma språkliga nivå som innan praktiken, men har tillgodogjort sig yrkessvenska specifik för branschen. En respondent har upplevt en försämring av sina språkkunskaper, då hon inte fick tillfälle till någon muntlig interaktion. Samtliga respondenter uppger att det inte gavs någon möjlighet till stöd på skolan varken med för- eller efterarbete i samband med praktikperioden. Den vardagssvenska som respondenterna efterfrågade i klassrummet förekom varken skriftligt eller muntligt. Tidigare forskning och resultatet från denna studie visar att det är ett annat språk i klassrummet än vad det är ute i ”verkligheten”, på en arbetsplats. Detta på grund av att undervisningen inte är anpassad efter individen och för lite anpassad till yrkeslivets krav. En bra språkinläring bör utformas med hög grad av autenticitet i undervisningen.

Förord

Denna studie har varit genomförbar tack vare alla inblandade på praktikplatserna, såväl handledare och övriga anställda, som alla varit mycket tillmötesgående både när det gäller att få tid för observation och avsätta tid för att "låna ut" praktikant för intervju. Det fordrades en flexibilitet från båda parter; både från mig som undersökare, men även från praktikplatsen. Det har varit mycket tacksamt att intervjua alla deltagarna, då alla har varit mycket intresserade av att delta i studien och de har tyckt det har varit mycket givande att få berätta och ge sin syn på ämnet.

Jag vill även tacka en förstående omgivning, främst min kollega Susanne, som alltid får mig att skratta, och bistått mig med deltagare till studien.

Sist men inte minst, tack till mina fem vuxna barn, utspridda både i Sverige och i Schweiz, som alltid haft ett uppmuntrande ord.

Skövde 2013-05-21

Annette Skoglund

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Litteratur- och forskningsgenomgång.....	2
3.1 Undervisning i svenska för invandrare.....	2
3.2 Några föregångare inom pedagogik	3
3.3 Läsa och skriva	4
3.4 Lärande	6
Bild 1. Förändringsspiralen.....	6
3.5 Social samvaro.....	8
3.6 Motivation	9
3.7 Muntlig interaktion	10
3.8 Autenticitet i undervisningen.....	10
3.9 Integrering av sfi och språkpraktik.....	11
3.10 Handledarens roll.....	12
3.11 Styrdokument för sfi.....	13
4. Metod.....	14
4.1 Val av metod.....	14
4.2 Observationer	14
4.3 Intervjuer	15
4.3.1 Urval	15
4.4 Etiska aspekter.....	16
4.5 Validitet och reliabilitet	16
5. Genomförande	16
6. Resultat och analys.....	18
6.1 Observation av Ahmeds praktikplats.....	19
6.2 Ahmeds berättelse.....	19
6.3 Språkkunskaperna.....	20
6.4 Observation av Annas praktikplats.....	21
6.5 Annas berättelse.....	22
6.6 Språkkunskaperna.....	23
6.7 Observation av Olgas praktikplats.....	23
6.8 Olgas berättelse.....	24
6.9 Språkkunskaperna.....	25
6.10 Observation av Noras praktikplats	25
6.11 Noras berättelse	26
6.12 Språkkunskaperna.....	27
7. Diskussion	27
7.1 Metoddiskussion.....	28
7.2 Resultatdiskussion	28

8. Slutsats	32
8.1 Vidare forskning	33

Referenslista	34
----------------------------	-----------

Bilaga 1	37
-----------------------	-----------

Bilagor

Frågeformulär

1. Inledning och bakgrund

Inom undervisning i svenska för invandrare (sfi), möts en lärare av många olika berättelser från elever. En berättelse handlar om en elev som kom ut på språkpraktik¹ efter två månader från det att han kommit till Sverige. Elevens utbildningsbakgrund var låg, han var i stort sett analfabet. Handläggaren på arbetsförmedlingen tyckte ändå att han skulle ut på praktik för att lära sig svenska och praktiktiden var två månader. Eleven kom till en stor livsmedelsbutik och hans arbetsuppgifter bestod av att plocka upp varor i butiken. Handedaren på praktikplatsen var snäll och visade med kroppsspråk hur han skulle göra, det handlade om att plocka upp frukt och grönsaker och det hade han också gjort i hemlandet, så uppgiften var inte svår att lära sig. Det svåra var dock språket. Han kunde inte kommunicera varken med de anställda eller med kunderna. En dag stod han och plockade upp frukt när han upptäckte att en kund höll på att stoppa ner oxfilé i sin egen väska. Han förstod då att han måste meddela chefen detta eftersom han inte vågade säga något till kunden. När han kom till chefen visste han dock inte vad han skulle säga, det enda han kunde säga var ”- mat, mat!” Chefen förstod ingenting, eleven upprepade sina ord medan han drog i chefen för att han skulle följa med och se kunden. När de kom dit var kunden borta från butiken. Chefen gick frågande och irriterad därifrån och eleven kände sig frustrerad. Resultatet av praktiken blev att den fick motsatt effekt än vad som var förväntat. Eleven fick sämre självförtroende, han vågade inte prata svenska på lång tid efter detta och blev också rädd för att ta sociala kontakter med andra svenskar. Inget för- eller efterarbete i samband med språkpraktiken förekom på den skola där eleven studerade sfi. Känslan som fanns i honom var en känsla av misslyckande och frustration, dessutom kände sig handledaren också misslyckad. Slutsatsen blev att ingen av de inblandade parterna mådde bra av praktiken. Detta väckte intresset av att göra en undersökning om hur språkpraktik fungerar i en kommun i Västra Götaland.

Intresset för studien ökade när integrationsminister Erik Ullenhag i januari meddelade i nyheterna att en utredning ska tillsättas för att undersöka om undervisningen i svenska för invandrare bör reformeras. I debattartikeln ”svenska för invandrare måste förändras i grunden”, från regeringskansliet står att läsa att en utredare ska tillsättas för att föreslå hur utbildningen i svenska språket bättre kan anpassas till den enskildes mål med sina studier, till exempel genom att inrätta yrkesförberedande spår inom utbildningen. Vidare är behovet stort när det gäller mer individanpassade lösningar och att man ser mer till elevens tidigare utbildning, erfarenheter och mål med studierna. Kopplingen till jobb måste bli tydligare, menar Ullenhag (www.regeringen.se). I pressmeddelandet ”undervisningen i svenska för invandrare behöver reformeras” undertecknad av både utbildningsminister Jan Björklund, jämställdhetsminister Maria Arnholm samt Erik Ullenhag, står det bland annat att språket är en språngbräda till samhället men att undervisningen i svenska för invandrare inte fungerar tillräckligt bra på grund av att undervisningen inte är anpassad efter individen och för lite anpassad till yrkeslivets krav. Det som utredaren ska lämna förslag på är bland annat hur undervisning i svenska för invandrare (sfi), på bästa sätt ska kunna kombineras med arbete eller praktik eftersom dagens system gör det svårt med denna kombination. Precis som i regeringskansliets debattartikel framkommer det i meddelandet att ökad individanpassning är ett mål, samt att yrkesanpassa undervisningen genom att lära ut yrkessvenska (dir. 2013:10).

¹ Språkpraktik innebär att den studerande erbjuds praktikplats under en tidsbegränsad tid, vilken kan variera. Syftet är dels att den studerande ska få öva sig på svenska språket, dels att få in en fot i arbetslivet. Praktikplatsen anordnas antingen av handläggare på arbetsförmedlingen eller av en praktikansökan på skolan.

2. Syfte och frågeställningar

Denna studie har som syfte att undersöka studerandes uppfattningar om sin språkpraktik i kombination med undervisning i svenska för invandrare (sfi). Frågeställningarna gäller om de studerande upplevt att språkkunskaperna ökat efter språkpraktiken och i så fall hur, om språket på undervisningen i svenska för invandrare, skiljer sig jämfört med språket på praktikplatsen, samt hur en bra språkinläring kan utformas där språkpraktik integreras med undervisning i svenska för invandrare. Centrala frågeställningar i denna studie är:

- Uppfattar de studerande att deras språkkunskaper förbättrats efter fullgjord språkpraktik och i så fall hur?
- Hur är språket på sfi-undervisningen i jämförelse med språket på praktikplatsen?
- Hur kan undervisningen på sfi integrerat med språkpraktik utformas för en effektivare språkinläring?

3. Litteratur- och forskningsgenomgång

Detta kapitel inleds med en förklaring vad undervisning i svenska för invandrare (sfi) innebär. Därefter följer en historisk genomgång av för denna studie betydelsefulla föregångare inom pedagogik och didaktik integrerat med praktisk kunskap. Betydelsen av att läsa och skriva och olika former av lärande följer sedan. Därefter kommer vikten av social samvaro, motivation, muntlig interaktion, autenticitet i undervisningen, handledarens roll och integrering av sfi och språkpraktik. Kapitlet avslutas med myndighetstexter, i detta fall styrdokumentet som gäller för sfi kopplat till praktik.

3.1 Undervisning i svenska för invandrare

Enligt nuvarande skollag från 2010 (SFS 2010:800), kap 22 ska inte förkortningen ”sfi” användas längre, utan utbildningen ska benämnas ”Utbildning i svenska för invandrare”, men eftersom det är en etablerad benämning accepteras den fortfarande (Vetenskapsrådet 2012, s. 83). Det är kommunerna som är huvudman och är skyldiga att anordna sfi för kommunens invånare över 16 år som saknar grundläggande svenskkunskaper. Utbildningen kan även läggas på annan anordnare, men kommunen har huvudansvaret. Utbildningen är upplagd på fyra kurser, A-D, där A står för den lägsta nivån, där personer med ingen eller mycket liten skolbakgrund studerar, vilket kan jämföras med den svenska förskolan. Kurs B kan jämföras med de svenskakunskaper som krävs för grundskolans lägre åldrar, cirka årskurs 2, medan kurs C motsvarar ungefär grundskolans årskurs 3-4. Därefter flyttas eleven till de olika nivåerna utefter sin språkutveckling. Efter kurs D, som motsvarar svenskkunskaper i grundskolans årskurs 4-6, väljer eleven själv om den vill studera vidare på gruv, (grundläggande svenska), vilket motsvarar grundskolans årskurs 6-9. Förutom kurser är undervisningen indelad i tre studievägar, 1-3, som skiljer sig åt i studietakt. Studieväg 1 som omfattar kurserna A och B, studieväg 2, kurserna B och C, samt studieväg 3, kurserna C och D. Studieväg 1 är för personer med ingen eller mycket kort utbildningsbakgrund och till studieväg 3 hänvisas personer med betydande studievana med minst nio års utbildningsbakgrund från hemlandet. Utbildningen ska bedrivas med minst 15 timmar per vecka (SKOLFS 2009:2). Vetenskapsrådet hänvisar till SCB som visar att sfi är en växande

verksamhet där antalet studerande nästa fördubblats inom åren 1992/93 till 2007/08 från ca 40 000 till 80 000 studerande (Vetenskapsrådet, 2012).

3.2 Några föregångare inom pedagogik

Begreppet ”learning by doing”² myntades av John Dewey under början av 1900-talet. Dewey är framför allt känd som en av pragmatismens³ portalfigurer. Begreppet är en aktivitetspedagogik där teori, praktik, reflexion och handling hänger ihop, vilket innebär att kunskap måste kunna bli till nytta och ha verklighetsanknytning (Lundgren, 2010). Att kunskap bör ha verklighetsanknytning hävdas också i senare forskning där Europaparlamentet (2006) menar att en individ behöver många olika komponenter som är viktiga för ett livslångt lärande under rubriken ”Nyckelkompetenser för livslångt lärande”⁴.

Dewey skapade en modern filosofi som växte fram ur ett omvandlingssamhälle mot ett modernt samhälle. Tankarna var bl.a. att experimenterande är nödvändigt för att nå ny kunskap och att läraren bör knyta an till elevens tidigare erfarenheter och kunskaper och ha nytta av dessa i skolarbetet. Vidare ska läraren, enligt Dewey, visa den demokratiska samhällsformen för eleven och förbereda denne på demokratins krav och möjligheter. Läraren ska ställa frågor, förklara, läsa, diskutera, argumentera och analysera. ”En framgångsrik undervisning ska ge barn och ungdomar de redskap de behöver för att leva ett aktivt liv i ett samhälle där kunskaper växer fram” (Lundgren, 2010, s.176).

Säljö (2010) beskriver behavioristen Jean Piagets teorier som ett rationalistiskt perspektiv på mänskligt tänkande och kommunikation. Piaget menar att kunskap konstrueras inom individen och att människan har en medfödd och given förutsättning till tänkande och rationalitet. Barnet upptäcker omvärlden genom att fysiskt känna på saker och kombinerar det med vad som händer runtomkring (Säljö, 2010). Enligt Piaget når människans intellekt ett stadium när det är fullt utvecklat för att sedan avta och prestationerna försämras. Säljö motsäger detta genom att hävda att ett bibehållet intellekt är väldigt individuellt och kan bero på många olika saker, han menar att tänkandet är en osynlig process som inte går att följa av någon annan än individen själv. Det går bara att följa det som människor säger och deras handlingar, men tal och handling kan vara något helt annat än vad vi tänker. När en individ får en fråga så svarar han eller hon många gånger utan att tänka på vad frågan egentligen innebär. Det är besvärligare att inte svara än att svara. Det kan visa sig mycket tydligt om någon som intervjuar har högre status än den intervjuade, till exempel lärare – elev eller vuxen – barn. Att medvetet tänka på vad man ska tänka kallas metakognition och är en viktig del i mänsklig kognitiv och kommunikativ utveckling. Människans kännedom om olika situationer och vilka krav som ställs gör att människan planerar sitt tänkande och handlande. Det är en sociokulturellt förvärvad förmåga och något som man måste lära sig. ”Alla handlingar ingår i, skapar och återskapar kontexter” (Säljö, 2010, s.135).

För Vygotskij var de viktigaste frågorna språkets semiotiska⁵ och semantiska⁶ möjligheter och hur språkliga uttryck förmedlar världen för människan (Säljö, 2010). Han menade att

² ”Learning by doing” är ett begrepp inom pedagogiken och innebär att en individ lär sig bäst genom både teori och praktik.

³ Pragmatism kännetecknas av ett slags bildligt berättande.

⁴ Begreppet förklaras på sidan 11.

⁵ Semiotik är läran som studerar tecken eller teckensystem, såsom trafiksignaler eller bilder.

⁶ Semantik innebär studiet av ordens betydelser och mening.

människor använde språket anpassat efter olika konkreta sammanhang och hans perspektiv var det sociokulturella, vilket står i kontrast till de behavioristiska perspektiven på lärande som dominerade under 1900-talet. Vygotskijs synsätt betonar kulturens, det sociala sammanhangets och samspelets betydelse för kunskapsutveckling. I undervisning är aktivt deltagande i språklig interaktion grundläggande för att elever ska ha möjligheter att utveckla kunskaper (Gibbons, 2009). Vygotskijs begrepp ”stöttning” och ”den proximala utvecklingszonen” är också centrala här menar Gibbons. Det senare beskriver det som en individ kan göra med hjälp av någon som är mer kompetent, men ju mer individen lär sig, ju mindre stöttning behövs. Inom teorin förespråkas höga krav men också mycket stöttning för den lärande individen, vilket innebär att man befinner sig i en utmaningszon, och detta är det mest optimala lärandet enligt Vygotskij (Gibbons, 2009).

Liw och Rundgren (2008) hänvisar till Vygotskijs teorier med betoningen att människan bör kunna flera språk då samhället utvecklas och människor flyttar. Flerspråkiga kunskaper för människor med minoritetsanknytning är en livsnödvändighet. Författarna menar att alltför många elever inom skola och utbildning har ett annat modersmål än svenska, och området språk och inläring är därför av stort intresse för många forskare och pedagoger (Liw och Rundgren, 2008).

Språket har på olika sätt stor betydelse för individen och Dysthe (2003) anser att: ”Vi använder språket för att förstå och tänka för egen del och för att förmedla det vi förstår till andra” (s.49). Säljö (2000) instämmer i detta med påståendet: ”Språket är samtidigt ett kollektivt och individuellt sociokulturellt redskap. Det är därför det fungerar som en länk mellan kultur, interaktion och individens tänkande. Att lära sig kommunicera är att bli sociokulturell” (s.87). Denna åsikt delar även Vygotskij som menar att språket är människans viktigaste redskap, eftersom språket är ett intellektuellt medel för kommunikation och lärande (Gibbons, 2009).

3.3 Läsa och skriva

Ur historiskt perspektiv har det varit viktigare att läsa än att kunna skriva. Ända in på 1800-talet var det fler personer som kunde läsa än de som kunde skriva (Karlsson, 2006). Tidigare än detta var det speciella skriftlärd som skrev vad andra talade och då på ett annat skriftspråk; nämligen latin. Detta gjorde också att klyftan ökade mellan de som kunde skriva och läsa och de som var analfabeter. I dagens värld skriver människan mer än den någonsin gjort till följd av alla sociala mediernas framfart, t.ex. via sms, twitter och e-post. I en undersökning som Karlsson refererar till som en tongivande skriftetnografisk undersökning av ett västerländskt samhälle, är Brice Heaths studie av barns skriftanvändning i tre amerikanska arbetarklassförorter. Där fann man att bland svarta arbetarfamiljer var läsningen mer av en instrumentell funktion vilket innebär att man läste för att uppnå praktiska mål. Skriften användes som medel för att klara andra viktiga saker där man inte reflekterar över skrivandet och läsandet var för sig. Detta kunde till exempel vara att läsa högt för familj och vänner ur annonser i tidningen, eller att någon i familjen läser instruktioner till att bygga ihop något, medan en annan person utför handlingar utifrån de talade instruktionerna (Karlsson, 2006).

”Människan är i grunden en kommunicerande varelse som ständigt skapar nya vägar för att kunna uttrycka sig och meddela sig med sina medmänniskor” (Säljö, 2000, s.62). Människan har alltid haft ett behov av att förklara, övertyga och förmedla sina kunskaper och skapa

engagemang. Detta är svårt att enbart visa med bilder som människan gjorde i tidernas begynnelse när den ville kommunicera. Detta är grunden till att människan gick över till ett skriftspråk. När det gäller skriften har den helt andra egenskaper än det muntliga språket, eftersom det muntliga bland annat kräver en motpart. Skriften existerar i tid och rum och är bestående, den har inga begränsningar om hur mycket information som kan dokumenteras och informationen kan göras tillgänglig för alla (Säljö, 2000).

Begreppet ”Krashens hypotes” myntades av Stephen Krashen (1993) och innebär att försök med fri och frivillig läsning, visar att både barn och vuxna ökar både läsförståelse och ordförråd mer än i jämförelse med styrd läsning (Myndigheten för språkutveckling, 2001). Sandwall (2013) refererar till Krashens teorier med betoningen att språk som lärts i undervisning inte är tillräcklig för elevens språkutveckling, utan rekommendationen är istället naturligt tillägnat språk vilket ger en naturlig flytande kommunikation som tillräcklig för språkinläring. Svårighetsgraden i en text bestäms i hög grad av den motivation eleven har för det ämne texten tar upp (Sandwall, 2013).

Många lärare har märkt att den elev som har ett specialintresse kan ta sig igenom texter som anses vara språkligt svåra. Därför bör man låta elever vara med och välja texter och annat material när möjlighet ges. Om elever får öva sig i att ta ansvar för sin egen inläring, då kan de också öva sig i att använda material som inte är direkt anpassat för skolan. De normer och värderingar som råder i det samhälle där man lär sig läsa och skriva utgör en del av den sociala kontext där inläringen sker och finns därmed inbyggd i själva läsandet och skrivandet (Rydén 2007).

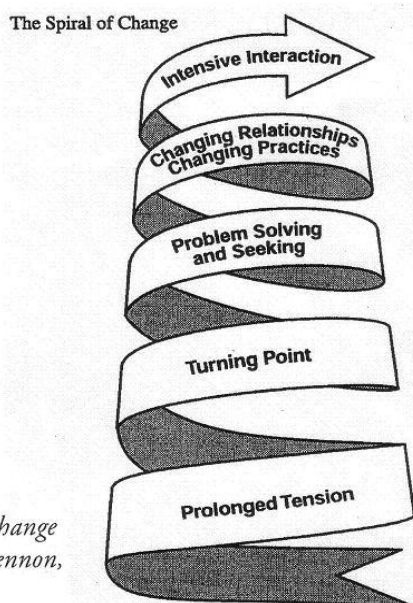
Enligt Wedin (2010) är det viktigt att undervisningen kopplas till elevernas tidigare erfarenheter och bygger på olika typer av kunskap som de har med sig sedan tidigare. Enligt Skolverkets styrdokument för undervisning i svenska för invandrare (SKOLFS 2012:13) bör läsning och skrivning kopplas till det kommande yrkeslivet eftersom den vuxne eleven snabbt bör komma ut i arbetslivet. Samtidigt ställs det mycket höga krav på lärarens kompetens eftersom vuxna inlärare är en så heterogen grupp och för detta krävs att läraren skaffar sig goda kunskaper om elevernas olika studie- och yrkesbakgrunder.

På en arbetsplats måste olika skriftteknologier behärskas, till exempel datorer och andra instrument eller förtryckta genretexter av olika slag (Karlsson, 2006). Texter som används på arbetsplatser kan indelas i olika genrer. Karlsson gör jämförelser mellan olika branscher med tillhörande yrken hur texter används på en arbetsplats. I en butik används texter inom för denna specifika genre, såsom veckoblad, skyltar, prislappar, kvitton, specifika blanketter och budgetlistor. I butiken är personalen mestadels läsare, inte skribenter av de olika texterna. En betongarbetare använder texter som är etablerade inom denna genre; ritningar och armeringsspecifikation. Texterna är etablerade och producerade av personer i andra yrkesroller. Betongarbetaren skriver ett slags ”etikett” som sätts på diverse material samt skriver en arbetsordning utefter de givna ritningarna samt materialet. Slutligen görs en jämförelse med förskoleläraren. Där används olika texter, t.ex. almanackor och kalendrar för närvaro av barnen samt tjänstelistan. Alla olika slags meddelanden personalen emellan, till exempel på post-it lappar, samt all text som skrivs i undervisningen av barnen på deras olika nivåer. Sammantaget visar detta att alla yrken har olika genrer som texter förmedlas och många av texterna används omedvetet av den anställde. Många texter är ”osynliga” som t.ex. prismärkning i butiken eller post-it-lappar lärare emellan och här är man som individ oftast inte medveten om att det är en form av läsning (Karlsson, 2006).

Att låta eleverna som är ute på språkpraktik använda sig av loggbok över sin kommunikation på praktikplatsen är ett bra sätt att dokumentera vad som hänt under dagen och bra övning att använda språket. Karlsson hänvisar till annan forskning där industriarbetare fick dokumentera sin dagliga läsning i två typer av loggböcker. Den ena var en slags läsdagbok där alla lästtillfällen angavs, när, hur lång tid, vad och varför de läste dokumenterades. Den andra loggboken kallades samplingsdagbok och där noterades var de gjorde under åtta slumpmässigt valda tillfällen under en begränsad tid. Dagboksskrivandet resulterade i att personerna insåg hur mycket omedveten läsning och inläring som dagligen förekom på arbetsplatsen (Karlsson, 2006).

3.4 Lärande

Mörnerud (2004) anser att olika myndigheter skapar onödig stress för inlärnarna genom att det oftast ställs orimliga krav på snabb inläring av andraspråket. Enligt Myndigheten för språkutveckling tar det minst ca 3-6 terminer vid heltidsstudier att klara målen för kurs A och B för en elev utan tidigare skolbakgrund och kunskaper i svenska (Myndigheten för språkutveckling, 2007). Hon anser språkkunskaper i svenska är det som förändrar en människas liv genom ökad självständighet, en förståelse för ett sammanhang och för vilka rättigheter och skyldigheter som det finns i svenska samhället och som i sin tur skapar mer ansvarstagande av individen (Mörnerud, 2004). En ökad språkutveckling skapar också en personlig förändring med ett ökat självförtroende och ökad självkänsla (Mörnerud, 2007). Denna process åskådliggörs med bilden ”förändringsspiralen” nedan.

*The Spiral of Change
(Fingeret & Drennon,
1997: 66)*

Bild 1. Förändringsspiralen

Bilden visar hur inläring och personlig förändring följs åt, vilket åskådliggörs i en så kallad ”förändringsspiral” (The Spiral of Change). Det betyder att ju mer kunskap en människa tillägnar sig, ju mer personlig förändring sker, och visar att inläring och personlig förändring är ouplösligt uppboundna i varandra. I spiralen visas de olika utvecklingsfaser som ingår i en sådan förändringsprocess, från ett utdraget spänningstillstånd ”prolonged tension”, där förändringen står still ett tag, till en vändpunkt ”turning point”, där individen genom att lösa problem. ”Problem solving and seeking”, får förändrad relation till sin inläring, kunskap och ett förändrat

tillvägagångssätt, ”changing relationships”, ”changing practices”, som sedan leder till ett intensivt samspel, ”intensive interaction”, vilket betyder att det har blivit ett tätt samspel mellan personlig förändring och inhämtad kunskap (Mörnerud, 2007).

”De forskare som skulle kunna förklara exakt hur människor lär borde i detta perspektiv ha en strålande framtid. Om vi skulle lösa gåtan med hur lärande ’går till’, skulle vi – kan man tänka – kunna förbättra våra livsvillkor och nå maximal lycka” (Säljö, 2000, s.12). Det är detta som gör det så intressant med lärandeprocesser, att de ännu inte är lösta och ger så stort

utrymme för olika tankar och idéer (Liw och Rundgren, 2008). Sandwall (2013) beskriver tre olika former av lärande; formellt, icke-formellt och informellt lärande. Formellt innebär ett lärande som sker inom ramen från det formella utbildningssystemet och som är planerat och målinriktat. Icke-formellt är ett lärande som sker i en systematisk organiserad verksamhet utanför de formella utbildningssystemen, såsom studiecirklar eller olika arbetsplatsutbildningar. Informellt lärande är det lärande som uppstår spontant när en person är engagerad i en aktivitet antingen på en arbetsplats eller i en vardagsituation, när personen inte är medveten om att det är ett slags lärande. En annan form av informellt lärande som Sandwall också beskriver är det situerade lärandet, vilket innebär ett lärande som är baserat till det sociala sammanhang där lärandet sker och där är kontexten mycket viktigt för lärandet. Detta lärande innefattar individens erfarenheter och samlade kommunikativa och yrkesrelaterade färdigheter och som kan ändra synen på andraspråksinläraren som okunnig eller maktlös (Sandwall, 2013).

Skoglund (2012) refererar till Lundh m.fl. (1992) som beskriver människans förmåga till inläring och olika kunskapsformer med begreppen deklarativ och procedurell kunskap. Den deklarativa kunskapen är den kunskap som ibland kallas ”utantillkunskap”, som kommer från en medveten inläring och visas i form av muntliga eller skriftliga prov. Ett problem som Skoglund beskriver är att nyanlända personer som ska börja lära sig läsa och skriva i vuxen ålder i Sverige kommer från en annan kultur med ett annat skolsystem, där ”utantillkunskap” gäller som norm för kunskap. På senare tid har dock undervisningen i Sverige utvecklats till att eleverna ska veta varför och hur saker och ting fungerar. Eleverna måste tänka logiskt för att lösa problem, att kunna använda metoder för problemlösning. I början kan det skapa osäkerhet när eleverna ska tänka och jobba på ett helt annat sätt än de är vana vid. Att kunna se samband, kunna analysera och reflektera över ämnet samt sitt eget lärande står också skrivet i Skolverkets styrdokument för alla utbildningsformer även för sfi (SKOLFS 2012:13). Skolan kan dock inte begära att en andraspråksinlärare ska kunna ”växla om” från ett skolsystem till ett annat utan att få tid till anpassningen (Skoglund 2012).

Molander (1996) beskriver genom Michael Polany att tyst kunskap också är en form av lärande och det är något som vi vet mer än vi kan berätta. Det är ett kort men ändå beskrivande formulering av tyst kunskap. Människan känner igen saker, t.ex. olika ansikten och kan utföra olika uppgifter utan att kunna tala om hur hon eller han känner igen ett ansikte eller utför en uppgift. I dagens samhälle blir det mindre vanligt att praktiska kunskapstraditioner överförs från den äldre generationen till den yngre, det rätta handgreppet, blicken för vad som ska göras och när det ska göras när det gäller någon arbetsuppgift. Många av andraspråksinlärarna kommer från kulturer där lärlingstraditionen är högst levande, att till exempel sonen går pappans fotspår när det gäller olika hantverksyrken är inte ovanligt. När de kommer till Sverige märker de att de inte har så stor nytta av sina hantverkskunskaper eftersom i ett kunskapssamhälle ses teoretiska kunskaper som viktigare än praktiska. Om en individ vill arbeta med ett hantverk, måste den gå en hel yrkesutbildning inom området, som kan pågå under många år. Därför är det viktigt att de personer som kommer ut på språkpraktik ges möjlighet att komma till arbetsplatser som stämmer med deras tidigare yrkesbakgrund, då de kan använda sig av sina tidigare kunskaper i form av en tyst kunskap. Molander hänvisar till forskare från Arbetslivscentrum som hävdar att tyst kunskap går förlorad vid datorisering eller vid försök att vetenskapliggöra yrkeskunskap och att tyst kunskap enbart kan vidareutvecklas genom praktisk erfarenhet (Molander, 1996).

Skoglund (2012) refererar till en bilaga till Europaparlamentet (2006) där olika nyckelkompetenser beskrivs för ett livslångt lärande. Bilagan återfinns i en rekommendation från

Europeiska kommissionens och medlemsstaternas gemensamma arbete inom ”Utbildning 2010”. Idag betonas vikten av ett livslångt lärande; vilket innebär att en människa aldrig blir fullärd och behöver förstärka och förbättra sin kompetens hela livet, samt kunna anpassa sig till förändringar. De hastiga förändringarna kan orsaka att människan känner oro och den sociala sammanhållningen rubbas. Då är det viktigt att stärka känslan av att vara en del av ett demokratiskt samhälle. Det blir också mer och mer vanligt att en individ studerar flera olika utbildningar och jobbar inom flera olika yrkesområden. I denna föränderliga värld hamnar många invandrare från helt andra kulturer, där många föds och dör i samma by och där det i stort sett är självhushållning och byteshandel som gäller. Därför blir det en stor förändring för dem när de kommer till Sverige. För att bemöta deras skiftande behov beroende på bakgrund och för dem med ingen eller låg utbildningsbakgrund, bör man enligt det europeiska rådet ge dessa personer särskilt stöd för att kunna utnyttja hela sin utbildningspotential. De nyckelkompetenser som rådet anser att en individ behöver för personlig utveckling, ett aktivt medborgarskap, social integration och sysselsättning är följande:

- kommunikation på modersmålet och på främmande språk
- matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens
- digital kompetens
- lära att lära
- social och medborgerlig kompetens
- initiativförmåga och företaganda
- kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer

(Bilaga till Europaparlamentets och rådets rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande 2006).

Ett aktuellt lärande idag som liknar tanken med nyckelkompetenser, är begreppet ”The Big 5” som myntats av Svanelid (2011). Detta begrepp åsyftar förmågor som en elev bör utveckla oberoende av vilket ämne det gäller. Förmågorna är: analysförmåga, kommunikativ förmåga, metakognitiv förmåga, förmågan att hantera information och begreppslig förmåga. Författaren menar att all undervisning och bedömning bör utgå ifrån dessa fem förmågor. Begreppet bygger på att det finns generella förmågor som inte är knutna till en viss praktik eller innehåll utan behövs vid alla former av inläring. Denna syn på lärande har fått stor spridning bland pedagoger i Sverige och har för närvarande ca 6 000 deltagare på Facebook som diskuterar och utvecklar förmågorna inom olika ämnen i skolan. I artikeln refererar Svanelid ofta till Vygotskij, bland annat med citatet: ”lärande är mer än att tillägna sig förmågan att tänka, det är att tillägna sig många olika specialiserade förmågor att tänka om olika saker”. Vygotskij var däremot tveksam till att tala om förmågor frigjorda från kontext (Svanelid, Pedagogiska magasinet 2.13, 2011).

3.5 Social samvaro

Enligt Lindberg (1996) innebär andraspråksinläring en successiv uppbyggnad för social samvaro både när det gäller privatliv och arbetsliv som förberedelse inför ett nytt sätt att leva. Det finns många kommunikativa behov i dagens samhälle där språket används som ett verktyg i många olika situationer och sammanhang. Andraspråksinläring är en komplicerad process där undervisningen är en del, men att tidigare yrkeserfarenhet, tidigare skolbakgrund

och kultur spelar en stor roll. Avgörande faktorer för bra och framgångsrik språkinläring är enligt Lindberg naturliga förutsättningar såsom utbildningsbakgrund, ålder och motivation, men den allra viktigaste faktorn är om inläraren har möjlighet till social samvaro och samtal med svenskar.

Skoglund (2012) refererar till Rydén (2007), som gjort en studie kring vilka sociala nätverk som finns kring några illiterata personer samt hur stor roll nätverken spelar. I denna rapport visar författaren hur analfabeter⁷ och vuxna invandrare med liten eller ingen skolbakgrund hanterar dagliga situationer som kräver läs- och skrivkunskaper i Sverige, samt vilken betydelse sociala nätverk och olika strategier har i dessa sammanhang. Resultatet av studien påvisar att individerna byggde upp vardagen kring sina sociala nätverk. De behövde hjälp med sådant som en person kan klara av om den är litterat (Rydén, 2007). Nätverken skapade förutsättningar för att kunna utveckla och förändra strategier för hantering av vardagens olika händelser. Studien visade också att i jämförelsen med kvinnor och mäns sociala nätverk, så hade mannen ett större nätverk än kvinnorna. För att delta i majoritetssamhället sociala nätverk krävs både språklig och kulturell förmåga och eftersom kraven är högre i Sverige när det gäller läs- och skrivförmågan blir också klyftan större mellan första- och andraspråksinlärare eftersom en illiterat person kan bli exkluderad från samhället om den inte har läs- och skrivkunskaper. Sociala nätverk har alltså stor betydelse för individens språkutveckling, men är också viktiga för individens självförtroende och självkänsla. Det kan handla om vardagliga enkla situationer som att klara av att boka tid i tvättstugan eller att kunna skriva under en blankett som kommer från barnens skola (Rydén, 2007).

”Lärande sker i interaktion, att pröva och upptäcka tillsammans med andra och med stöttning” (Vygotskij, 1999). Citatet ger en kort men kärnfull beskrivning av betydelsen av lärandet i grupp. Gruppen i undervisning i svenska för invandrare är oerhört viktig för att skapa trygghet och motivation i inläringssituationen. Den skapar en familjekänsla och skapar nya relationer och kan göra det lättare att våga pröva något nytt. Syftet är att göra deltagaren till medskapare av sin egen utbildning och ”genom att ständigt få ta del av andras erfarenheter och kunskaper och att dela med sig av sina egna ökar både deltagarnas och lärarnas självförtroende” (Lärardel till Alfaportföljen, 2007, s.15). En återkommande gemensamt kritiskt ifrågasättande av undervisningens form och arbetssätt stärker också medvetenheten och kunskap om lärandet, vilket kan göra att deltagaren känner att denne blir medskapare av sin egen utbildning. På så sätt kan individen bli stärkt för att delta i de sammanhang som önskas i samhället (Franker, 2004). För den individ som är ute på språkpraktik spelar det också stor roll om denne uppfattar sig själv som legitim på en arbetsplats för ett bra och utvecklande deltagande och lärande, dessutom för att våga prata. Som legitim menas att praktikanten blir betraktad som en ”i gänget” genom att denne har tillgång till gemenskapen, vetandet och det praktiska handlaget (Sandwall, 2013).

3.6 Motivation

Thomaidou (2010) beskriver två kommunikativa behov som ger motivation vid inläring av ett andraspråk; att kunna framföra sina åsikter och att kunna utträtta ärenden. Mänskligt beteende kan ses som ett resultat av att människan har vissa mål att sträva efter att nå, men har olika föreställningar, medvetet eller omedvetet, om hur målen kan förverkligas på bästa

⁷ En analfabet är en person som varken kan skriva eller läsa på sitt modersmål och inte har någon tidigare skolbakgrund.

sätt (Thomaidou, 2010). Stark motivation till något mål kan göra att människan upplever sig ha mer energi, lust eller ork för att nå ett mål, medan tvärtom gäller om individen inte är motiverad till något, då upplevs det som om all energi och motivation är borta (Lundh m. fl., 1992).

För att skapa mening och förstärka motivation för inläraren bör texten som ska läras vara autentisk och i vara i rätt socialt sammanhang. Sociala behov är också en motivationsfaktor, att kunna använda språket i sociala sammanhang och införlivas i den nya kulturen (Gibbons, 2009). Enligt Lundh m.fl. (1992) handlar motivation om något mål som en person vill uppnå och målet kan ligga nära eller långt fram i tiden t.ex. att lära sig läsa och skriva på sitt andraspråk. Sandwall menar att de föreställningar om vilken gemenskap som individen ser som åtråvärd i framtiden spelar stor roll för de investeringar han eller hon är beredd att lägga både när det gäller den teoretiska undervisning och praktikvistelsen och detta kan skapa en inre motivation (Sandwall, 2013).

3.7 Muntlig interaktion

Sandwall menar att det är två anledningar till att man pratar på en arbetsplats. Det ena är för att få arbetet utfört, och det andra är för att ha trevligt. Den förstnämnda, som Sandwall kallar transaktionell, är ett måste för att ett arbete ska kunna utföras såsom instruktioner, information eller rapporter. Den andra, som hon benämner relationell, är det som kallas småprat; det är en lika viktig del för att skapa och bevara relationer med kollegor. Problemet för andraspråkinlärare är att förstå kontextbundna skämt på en arbetsplats. Dessa skämt uppstår oftast spontant och ur samtalsparternas agerande i en specifik situation och äger ofta rum före eller efter en arbetsdag eller under rasterna. Det tar lång tid för en icke infödd talare att förstå om det är ett skämt eller inte, om det är ironi eller inte och detta skapar ofta en stor osäkerhet även för mycket duktiga andraspråkstalare.

Sandwall refererar till en undersökning som visat på olika språkliga domäner som uppkommer i samtal mellan praktikanter och anställda på olika arbetsplatser. Dessa är small-talk, social införståddhet, ritualiserat tal, kakafoni⁸, historieberättande, instruktion, förhandling och problemlösning. Deltagandet i interaktion är olika krävande i de olika domänerna då de förutsätter olika former av yrkeskunskaper. En andraspråkstalare måste därför enligt författaren ta ställning till om det är värt att riskera sin identitet och sitt ansikte för att komma till tals och bli lyssnad på. Vinsten kan vara att ge en mer positiv bild av sig själv och sitt yrkeskunnande eller en bättre relation till kollegan, och risken kan vara att ”tappa ansiktet” och framstå som dum. Den risken vågar inte många ta, även om de skulle vilja (Sandwall, 2013).

3.8 Autencitet i undervisningen

För att skapa meningsfullhet för vuxna andraspråksinlärare bör autentiskt material användas i så stor utsträckning som möjligt i undervisningen. Sådant som berör deltagarnas egna livssituationer, t.ex. blanketter, brev, tidningar och anpassat vuxenmaterial som underlag till problemlösning med såväl muntliga som skriftliga aktiviteter. Språkpraktik är något som kan

⁸ En form av missljud.

vara mycket viktigt för elevens språkutveckling. Genom praktik får eleverna kunskaper om arbetslivet men också tillgång till ett vardagsspråk på svenska (Lärardel till Alfaportföljen, 2007). Sandwall (2013) instämmer i detta och refererar till tidigare forskning som visar vikten av att ha autentiska texter i klassrummet för att kontextualisera undervisningen i förhållande till omvärlden. Tillrättalagda texter som oftast används i sfi-undervisningen, såsom skriftliga dialoger eller manusbaserade inspelningar bygger på *antaganden* (författarens kursivering) om en autentisk talspråksanvändning. Dessa texter skiljer sig mycket från autentisk situerad kommunikation. Författaren ger exempel på muntlig interaktion som inte återfinns i läromedlen, t.ex. ofullständiga meningar, en slangbetonad vokabulär och interaktionella drag som överlappningar, omstarter, avbrytanden och förtydliganden.

Läromedlen skiljer sig mycket åt jämfört med de studerandes egna erfarenheter av möten i ”verkligheten”, t.ex. med myndighetsutövare. De studerande kan då uppleva att undervisningen inte är förankrad i verkliga livet. ”Det är nödvändigt att behandla autentiska dialoger i klassrummet för att förbereda andraspråksinläraerna för en interaktion utanför klassrummet [...] (Sandwall 2013, s.49). De slutsatser som Lindberg drar efter 30 års verksamhet med undervisning i svenska för invandrare är bland annat att utbildningen bör vara samhällsorienterad och ge en språklig grund som en förutsättning för framtida sysselsättning. Dessutom ska den studerandes tidigare yrkesbakgrund tas tillvara och höga kompetenskrav bör ställas på lärarna. ”Sfi-undervisningen bör utgå från den individuella studerandes bakgrund, förutsättningar och behov, samt ständigt ha kompetensutveckling för skollära, övrig skolpersonal inom sfi samt andra myndighetspersoner som har anknytning till den studerandes situation” (Lindberg, 1996, s.280f, i Hyltenstam, red).

3.9 Integrering av sfi och språkpraktik

Skoglund (2012) refererar till Wedin (2010) som anser att det är mycket betydelsefullt att integrera språkpraktiken i undervisningen för att främja språkkunskaperna. Det görs genom att varva praktik med klassrumsundervisning. Det kan ske i olika former, till exempel studiebesök av olika slag och att koppla undervisningen till praktik eller yrkesarbete för att göra språkarbetet mer autentiskt och relevant. Detta skapar mer motivation hos eleverna att lära sig ett nytt språk. Även Lindberg Jansson & Jansson Abdulkarim (2011) menar att det är av stor vikt att läraren gör förberedelser i klassrummet inför elevens praktik. Ju mer förberedd eleven är, desto bättre start får den och kan tillgodogöra sig språket och praktiken på ett bättre sätt (Lindberg Jansson och Jansson Abdulkarim, 2011).

Sandwall (2013) hänvisar till tidigare forskning som visar att en andraspråksinlärare som direkt går till arbete eller praktik utan möjlighet till att tidigare ha fått någon språkundervisning, ofta utvecklar mycket förenklade versioner av andraspråket, till exempel en begränsad grammatik och ordförråd. En praktikplats leder inte automatiskt till någon ökad språkutveckling, det kan t.ex. handla om städjobb eller enklare industriarbeten som kanske inte kräver någon interaktion på målspråket. I vissa fall kan det till och med hända att språknivån sjunker efter en tid på en sådan praktikplats eftersom praktikanten inte har möjlighet att kunna prata. Det som ytterligare kan försvåra en språkutveckling är hög ljudnivå, tidspress och hög arbetsintensitet. Praktikanten kan då hamna helt utanför arbetsgemenskapen (Sandwall, 2013). Även Lindberg (2009) anser att det först behövs grundläggande svenskakunskaper och är tveksam till att eleverna enbart ska få studera yrkessvenska för att ges en enkel väg till ett fackspråk. Hon menar att yrkessvenska ”relateras

till visionen om en skräddarsydd, slimmad och marknadsanpassad språkundervisning och en ekonomisk ideologi” (s. 24). Vidare hävdar hon att enbart ge yrkessvenska i svenskastudierna är en form av marknadsföring av individen, där målet är att höja dennes attraktionsvärde på den kommersiella marknaden med kravet på ständig anpassning och flexibilitet. Enbart yrkessvenska ger en begränsad vokabulär och dagens arbetsmiljöer kräver mycket mer komplext språkbruk med mycket varierande produktiva och receptiva språkfärdigheter än vad som var fallet tidigare (Lindberg, 2009).

3.10 Handledarens roll

Ett lärande sker inte automatiskt på en arbetsplats utan behöver aktivt stöd av en erfaren kollega eller arbetsledare (Sandwall, 2013). Ett begrepp som kan användas i detta sammanhang är ”scaffolding”, vilket kan översättas med ”stöttning” och som används vid språk- och begreppsutveckling. Sandwall väljer att använda sig av begreppet ”guidance”, vilket kan översättas med handledning. Hon skiljer på direkt och indirekt handledning. Direkt handledning innebär att praktikanten får tillgång till kunskap för att förstå verksamhetens praktik. Sandwall ger exempel som information om verksamhetens mål eller förståelse för arbetsplats-specifika begrepp. En bra strategi för en handledare är här att ge frågor som uppmuntrar till reflektion eller ge råd om olika tillvägagångssätt, även att ge praktikanten möjlighet att närvara vid arbetslagsmöten och avsätta tid för reflektion och problemlösning. Indirekt handledning betyder att praktikanten ges möjligheter till att observera arbetskamraters hanterande av situationer och utförandet av arbetsuppgifterna, t.ex. där arbetsuppgiften konkret visas. Detta kan ske genom att praktikanten ges tid och möjlighet att ”gå bredvid” en kunnig medarbetare, speciellt viktigt är detta i början av praktikperioden (Sandwall, 2013).

Enligt Sandwall är det bra om praktikplatsen kan ge praktikanten mer utmanande arbetsuppgifter ju längre tiden går, för att inte arbetet ska upplevas monotont efter en vecka. Dessutom, menar Sandwall, är det viktigt att eleven förstår praktikens dubbla syften; dels ökad progression i språkutvecklingen, dels snabbare inträde på arbetsmarknaden. Om inte denna tid avsätts, och om den studerande ska lära sig arbetsuppgifterna ”av sig själv” så riskerar både handledaren på arbetsplatsen och praktikanterna att bli besvikna och känner självföreläuser. Risken för utebliven språkutveckling efter avslutad praktikperiod minimeras om samtal mellan handledare och praktikant gällande mål, tider, synsätt och arbetsuppgifter görs *innan* praktikperiodens början. Arbetsplatserna behöver en formell struktur för fler tillfällen till återkoppling och ökat kunskapsutbyte (Sandwall, 2013). I dagens skolsystem bygger undervisningen mycket på att eleverna ska experimentera och att vara kreativa för bästa inläring. Genom försök och misslyckanden lär sig eleven på bästa sätt och det anses att lärandet och övningen är det som är poängen (Säljö, 2010). Enligt Säljö har lärandet en överordnad roll i detta samhälle. Den praktiska utbildning som härskade i Sverige för endast några decennier sedan och som gäller i många andra kulturer är lärlingssystemet. Men att härma och kopiera som lärlingen gjorde ses i dag med misstänksamhet i den västerländska kulturen. I dagens skolsystem ser eleven sitt lärande i en abstrakt process som är lärande i motsats till gårdagens, där lärlingen kunde se synliga bevis på sin inläring genom att med tiden få mer och mer ansvarsfulla arbetsuppgifter när mästaren ansåg eleven vara mogen (Säljö, 2010).

3.11 Styrdokument för sfi

År 2000 skrev Riksdagens revisorer att många kommuner saknar en infrastruktur, alltså ett samarbete mellan kommunen och AF. Det som skiljer sig mot dagens styrdokument är att man då ansåg att ”elever som inte kommer vidare i sina språkstudier och behöver annan sysselsättning” skickades ut på språkpraktik istället (Riksdagens revisorer 2000/01:3).

År 2010 kom ”Lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare”. Nu är det inte längre kommunerna som har ansvaret för nyanlända invandrare, utan staten i egenskap av Arbetsförmedlingen som har tagit över. I denna plan skrivs tydligt ut att det ska ingå sfi, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet (SFS 2010:197). Alltså en tydlig riktlinje mot arbetsliv.

I Skolinspektionens kvalitetsgranskning (2010) av sfi betonas att undervisningen ska utgå från individen och från dennes erfarenheter, intressen och mål, men att detta behöver utvecklas ytterligare. Skolinspektionen menar att det finns olika sätt att individualisera sfi-undervisningen. De föreslår att det kan erbjudas yrkesinriktningar, där den studerande får lära sig svenska med inriktning mot viss bransch eller yrke. Praktik kan erbjudas på en arbetsplats och i ett arbete inom vilket den studerande är intresserad. Undervisningsmetoder ska anpassas till individuella behov och förutsättningar, och undervisningen ska utgå från deltagarnas intressen och mål. Till viss del är undervisningen lärarberoende – läraren planerar och står för mycket av innehållet i den undervisning som bedrivs. I andra delar kan undervisningen bestämmas av strukturella faktorer som stora klasser vilket kan påverka lärarnas möjligheter att bedriva en individualiserad undervisning negativt (www.skolinspektionen.se). I kvalitetsgranskningen återfinns sfi med inriktning på yrke. Där menar Skolinspektionen att många av de sfi-utbildningar som de besökt har så kallade yrkesspår/branschriktningar.

Yrkesspåren innebär att sfi-studerande ges möjlighet att fördjupa sina kunskaper i svenska i ett område inom vilket de arbetar eller är intresserade av att arbeta i. Yrkesspåren är valbara men att platserna oftast är begränsade. Det varierar mellan kommunerna inom vilka nivåer och kurser som yrkesspåren erbjuds; ofta handlar det om kurs C och D men det förekommer även yrkesspår inom kurs B. Yrkesspåren omfattar ofta praktik. Vanliga yrkesspår inom de granskade kommunerna är omvårdnad, industri, handel, lokalvård, yrkesförare och restaurang men det finns också det som kallas business (för småföretagare), teknik och trädgård. Vissa spår är knutna till andra utbildningar, som till exempel omvårdnadsspåret till omvårdnadsprogrammet (www.skolinspektionen.se).

I kursplanen för sfi (SKOLFS 2012:13), står det att syftet med utbildningen är att den ska rikta sig till personer som har olika erfarenheter, livssituationer, kunskaper och studiemål. Utbildningen ska, med utgångspunkt för individens behov, kunna kombineras med förvärvsarbete eller andra aktiviteter, t.ex. arbetslivsorientering, validering, praktik eller annan utbildning. I målen för sfi står att eleven ska utveckla sin förmåga att tala, samtala, läsa, lyssna och förstå svenska i olika sammanhang och sin förmåga att anpassa språket till olika mottagare och situationer.

4. Metod

I detta kapitel beskrivs val av metod med dess fördelar och nackdelar. Metoden består av två olika tillvägagångssätt; intervjuer och observationer. Därefter kommer en redovisning av urvalet i undersökningen, etiska aspekter samt studiens reliabilitet och validitet.

4.1 Val av metod

I denna studie har en kvalitativ metod använts. Skoglund (2012) refererar till Lagerholm (2010) som beskriver två huvudtyper av metoder; kvantitativa och kvalitativa metoder. Kvantitativa metoder innebär statistiska data som ger stora volymer med ett stort antal uppgifter med översiktliga resultat. Kvalitativa metoder innebär djupare närstudier av ett fenomen och ger en flexibilitet för undersökaren. Vidare används färre undersökta enheter än i kvantitativa metoder samt att frågorna hur och varför lättare kan besvaras i en kvalitativ undersökning (Lagerholm, 2010). Om följande frågor är av central karaktär i en undersökning är det enligt Holme och Solvang (1997) naturligt att använda en kvalitativ metod:

- Ska undersökningen ge en fullständig förståelse av ett problemområde?
- Är undersökningen uppbyggd på hypoteser och nyanserade tolkningar?
- Grundläggs undersökningen på teorier?
- Är syftet av undersökningen att förstå olika sociala processer och koncentreras undersökningen till några få enheter?

I denna studie innebär valet av en kvalitativ metod deltagande observationer och intervjuer. Målet med att använda en kvalitativ metod är att få så mycket information som möjligt för att få en förståelse av människors inställning och uppfattning till ett fenomen på ett djupare plan (Holme & Solvang, 1991). Trost förenklar genom att förklara en kvalitativ studie görs när undersökaren vill förstå eller hitta mönster hos ett fenomen (Trost, 2005). Metoden valdes för att undersöka och observera hur och om muntlig interaktion förekom på praktikplatsen samt att få fram respondenternas upplevelse och tankar om deras språkkunskaper förbättrats efter praktikperioden, samt om de anser att språket på praktikplatsen skiljde sig åt jämfört med språket i skolan. Nackdelen med att använda en kvalitativ metod kan vara att den bygger på en närhet och tillit mellan forskaren och informanterna och det kan lätt skapas förväntningar hos dem som ingår i undersökningen. Informanterna kanske försöker att leva upp till de förväntningar som de tror att undersökaren har på dem, istället för att ge uttryck för de uppfattningar som de egentligen har. För att minska dessa effekter bör undersökaren istället för att vara intervjuare inta rollen som en intresserad lyssnare och få intervjun att likna mer ett samtal.

4.2 Observationer

Observationerna gjordes i syfte att belysa hur och i vilken omfattning muntlig interaktion sker på respektive praktikplats. I denna undersökning gjordes direkta observationer vilket innebar att undersökningsdeltagarna informerades att en studie skulle utföras, däremot fick de inte reda på exakt *vad* som skulle studeras. Detta för att de inte skulle bli påverkade och ändra sitt beteende när det gällde det som specifikt studerades, till exempel att prata onaturligt eller bli

tystare. Observationerna var öppna, för i en öppen observation finns möjlighet att komma närmare de studerandes vardag, eftersom tanken var att fritt kunna gå omkring på praktikplatsen och ställa frågor. Observationerna genomfördes efter det att praktikanterna varit ute minst en vecka på sin praktikplats. Detta för att både praktikant och övrig personal skulle få möjlighet att lära känna varandra samt att praktikanten skulle hinna bli bekant med både arbetsmiljön och arbetsuppgifter. För att få ett relevant resultat var det också viktigt att undersökaren var accepterad och hade utvecklat en ömsesidig tillit från den som skulle undersökas (Holme & Solvang, 1991). Erfarenheter från tidigare gjorda examensarbeten är att det är svårt att minnas olika former av kognitiva intryck vid transkribering av det inspelade materialet. Därför är det viktigt att skriva ner sina synintryck direkt efter varje observation. Det krävdes mycket förarbete och ett stort mått av flexibilitet i tid och rum, för att få bra observationer, där praktikanten kände sig bekväm i observatörens närvaro.

4.3 Intervjuer

Skoglund hänvisar till Lagerholm (2010) som beskriver olika former av intervjuformer; informant- respondent- och gruppintervju. Intervjuerna i denna studie är i form av respondentintervju, vilket innebär att det är ett antal frågor som ska ställas och besvaras, intervjufrågorna återfinns i sin helhet i bilaga 1. Varje respondent intervjuades tre gånger, före, under och efter språkpraktiken. Totalt blev det tolv intervjuer. Formen på intervjuerna var halvstrukturerad med en frågemanual, som användes som en guideline⁹ eftersom intervjun kan ta en annan riktning om respondenterna styr in svaren på något annat. Detta ger också respondenterna möjlighet att påverka intervjusituationen för intervjun kan komma in på något som kan vara intressant och kan bidra till undersökningens resultat. En halvstrukturerad intervju liknar mer ett samtal som gör att intervjuaren och den intervjuade kan slappna av mer och där intervjuaren kommer med följdfrågor när det passar in. När en intervju utförs bör alltid vissa upplysningar ges till respondenten. De viktigaste är att informera om syftet med intervjun, påpeka att deltagandet är frivilligt, i vilket sammanhang intervjun kommer att publiceras, hur lång tid intervjun kommer att ta, om respondenten kan påverka redigeringen av intervjun, om intervjun kommer att bli offentlig samt att deltagandet sker helt anonymt (Lagerholm, 2010).

4.3.1 Urval

Hur stort ska då urvalet vara? Trost (2005) menar att när det gäller kvalitativa intervjuer ska deltagandet begränsas till ett litet antal, cirka fyra till fem deltagare, och sen öka på antalet om vid behov av komplettering. Med många intervjuer blir materialet ohanterligt och det kan bli svårt som undersökare att få en överblick eller att missa detaljer som förenar eller skiljer. Kvaliteten är det viktigaste, inte mängden intervjuer (Trost, 2005). I denna undersökning var urvalet fyra undersökningsdeltagare. Deltagarna valdes ut genom information från skolans praktikanshållare om vilka elever som vid tillfället för denna studie hade påbörjat sin praktik, eller var aktuella att snart börja en språkpraktik. Önskemålet var att ha med två kvinnor och två män i studien för att få jämlikhet i kön, men det fanns inte möjlighet till detta, då det endast var tre kvinnor och en man som hade språkpraktik vid tillfället för studien.

⁹ Riktlinje.

4.4 Etiska aspekter

Det gäller som undersökare att följa de forskningsetiska principerna som gäller individskyddskravet. Det finns fyra huvudkrav och dessa är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialkravet och nyttjandekravet. Kraven är att informera informanter om vad studien har för syfte och att varje deltagare deltar av fri vilja och har rätt att när som helst avbryta intervjun eller inspelningen. Vidare är det att undersökaren ska få deltagarens samtycke, att resultatet är konfidentiellt, alltså att alla anonymiseras vilket innebär att alla deltagare i studien och praktikplatser har avidentifierats genom att påhittade namn använts. Slutligen att respektera nyttjandekravet som innebär att allt material endast kommer att användas för forskning (Vetenskapsrådet 2002). Undersökaren påpekade även på alla arbetsplatserna att det var den studerandes syn på sin egen språkutveckling som var avsikten med studien, och inte hur arbetsplatsen fungerade. I denna undersökning följdes dessa principer. Informanterna anonymiserades genom andra namn angavs och praktikplatser och handläggare namngavs inte. Flera gånger under tiden som undersökningen pågick informerades deltagarna om vilket syfte studien hade och vilka förutsättningarna var, samt att de när som helst kunde hoppa av studien.

4.5 Validitet och reliabilitet

Det är av stor vikt att undersökaren hela tiden tänker på att mäta det som är avsett att mäta. Denna undersökning anses ha god validitet eftersom flera undersökningsmetoder användes såsom intervjuer, observationer och ljudinspelningar. Fridlund (2011) menar att strävan efter god validitet bör genomsyra hela forskningsprocessens alla delar. Hon hänvisar till annan forskning som visar att trovärdigheten bör kontrolleras genom att forskaren gör ifrågasättande av syfte och tillvägagångssätt under hela forskningsarbetet. Det är viktigt som forskare att reflektera över vilka konsekvenser arbetet med uppsatsen kan få i praktiken, som forskare hoppas man att arbetet ska få någon betydelse eller skapa någon slags förändring. För reliabiliteten är det bra att tänka i banor av tvärtom (Fridlund, 2011, s. 134). I denna undersökning kan det vara att byta ut andraspråksinlärnarna mot infödda svenska elever, för att få ett bra perspektiv. Istället för att använda begreppen validitet och reliabilitet väljer Fridlund uttrycket "ett trovärdigt och gott hantverk" (s.132). Denna undersökning anses ha god reliabilitet, då den är tillförlitlig och den kan upprepas med liknande resultat. Den kunde vara ännu bättre om fler respondenter och fler praktikplatser använts, men då är det tidsaspekten att tänka på, samt att det är en mindre uppsats som inte kan ta så mycket tid som krävs för hantering av ett större material.

5. Genomförande

Praktikplatserna väljs ut av praktikanskaffaren på skolan och de studerande som erbjuds språkpraktik väljs noggrant ut av läraren. Kriterierna är att den studerande bedöms klara av en praktik med tanke på språkkunskaper, motivation till studierna samt att de har social kompetens. Fyra elever med språkpraktik vid den aktuella tidpunkten för studien valdes ut och tillfrågades om de vill delta i studien. De studerade både på sfi och hade språkpraktik, halva veckan var det undervisning i svenska på skolan och halva veckan var det språkpraktik. Praktikperioden pågick under cirka fyra till fem veckor. Tre av eleverna studerade på sfi-nivå

C eller D och en elev hade precis blivit klar med sina studier på grundläggande svenska (gruv).¹⁰ Praktikplatserna där de studerande hade sin praktik var på ett restaurangkök, ett skolkök, en förskola och en trädgårdsbutik. Observationerna skedde under ett tillfälle per elev, där anpassning till praktikplatsens tider gjordes för att inte störa det dagliga arbetet alltför mycket.

Innan praktikperioden påbörjades hade samtliga praktikanter ett introduktionsmöte med handledare och praktikansvärdaren på skolan för att stämma av vilka slags arbetsuppgifter praktikanten var tänkt att göra, fylla i papper samt vilka arbetstider som gällde. Det gällde för praktikansvärdaren att förklara för handledaren att det var språkpraktik som det handlade om, inte yrkespraktik utan avsikten var att praktikanten skulle få möjlighet att utvecklas i svenska språket. Det är också viktigt påpeka att praktikanten får lagom utmanande arbetsuppgifter där språket kan användas om möjlighet ges. Dessutom är det viktigt att handledaren får reda på praktikantens tidigare yrkeserfarenhet för att inte riskera att ”prata över huvudet” på denne. Vidare behövs klargöra om praktikanten vara med på möten och i så fall vilka bör också diskuteras, samt om det finns möjlighet att han/hon kan gå bredvid handledaren eller någon kollega de första dagarna.

I detta fall användes en respondentintervju, vilket innebar att intervjuerna skedde med de personer som själva var delaktiga i den studerade företeelsen, det vill säga i vilken omfattning svenska språket användes på praktikplatsen. Intervjuerna spelades in för då fanns möjlighet att gå tillbaka och kontrollera vad respondenterna svarade och som undersökare i lugn och ro kunna ägna tiden åt själva intervjun. Inspelning krävdes också för att slippa krävande kognitiva moment som att både anteckna, lyssna, undvika att missförstånd skapas och riskera att förlora viktig information. Varje samtal spelades in på en diktafon och transkriberades efteråt. En transkribering är ett mycket tidsödande arbete, men nödvändigt för att få ner allt i skrift. Transkriberingarna gjordes direkt efter varje intervju, för att inte eventuella synintryck skulle glömmas bort, anteckningar gjordes också av kroppsspråk och arbetshjälpmiddel. Talspråk användes inte så mycket i transkriberingarna eftersom det kan vara svårt att utläsa, istället skrevs en enklare svenska där ordföljden inte alltid var korrekt.

Tre intervjuer utfördes för varje respondent. Sammanlagt blev det tolv intervjuer. De första intervjuerna som liknade mer samtal, skedde på skolan innan de studerande påbörjade sin språkpraktik. Detta för att både undersökare och respondent skulle få möjlighet att lära känna varandra lite och att undersökaren skulle kunna presentera sig själv och syftet med undersökningen. De upplysningar som var relevanta i denna undersökning gavs till respondenterna vid detta första intervjutillfälle. Det gällde bland annat de etiska aspekterna, vilket i korthet innebar att deltagaren när som helst hade möjligheten att avsluta intervjun, att allting bygger på frivillighet och att studien endast kommer att förekomma i vetenskapliga sammanhang.

Den andra intervjun skedde under pågående praktik på praktikplatsen och gjordes efteråt i direkt samband med observationerna. Anledningen till att intervjuerna skedde efter observationerna var att det var lättare att ställa följdfrågor eftersom undersökaren hade fått en inblick i verksamheten på praktikplatsen. Huvudsyftet med intervjuerna var att ställa frågor kring hur mycket eller lite muntlig interaktion som förekom på respektive praktikplats. Den tredje intervjun skedde återigen på skolan när den studerande var tillbaka efter avslutad praktik. Syftet med denna intervju var att få respondentens reflektioner kring sin språkpraktik

¹⁰ Gruv kan jämföras med den svenska som motsvarar grundskolans åk 7-9.

i allmänhet, men i synnerhet om deras uppfattningar om språkkunskaperna hade förbättrats efter praktiken samt om de ansåg att språket som talades på praktikplatsen skilde sig jämfört med språket som talas på skolan. Det omfattande transkriberade materialet från både observationer och de tolv intervjuerna kategoriserades utifrån de tre frågeställningarna och återfinns i diskussionsdelen under kapitel 7.2 Resultatdiskussion.

6. Resultat och analys

Allra först presenteras de fyra respondenterna i form av tabellen nedan. I kapitlet redovisas resultatet av studien för respektive respondent, först genom en redogörelse av resultatet från observationer och intervjuer. Intervjuerna kallas för ”berättelser” eftersom intervjuerna liknades mer som ett samtal där frågorna fungerade som riktlinjer för samtalet. Vidare redovisas resultaten om respondenterna upplevt att språkkunskaperna förbättrats eller inte efter praktikperioden och i så fall hur.

Resultatet av studien visar att både Ahmed och Anna upplevde efter språkpraktiken var en progression av svenskan genom att de ansåg att deras muntliga språkkunskaper förbättrades. Noras upplevelse var att ha lärt sig mer yrkesspecifik svenska för branschen. Däremot upplevde Olga en regression i sina språkkunskaper genom att hennes uppfattning var att språkkunskaperna försämrades.

Tabell 1: presentation av respondenterna

Namn	Olga	Ahmed	Anna	Nora
Ålder	52 år	22 år	22 år	35 år
Språk förutom svenska	Thailändska	Dari, lite engelska	Spanska, engelska	Thailändska, engelska
Utbildningsbakgrund	6 års studier i hemlandet	Ingen utbildning från hemlandet	Gymnasiet, två år högskola i hemlandet	Grundskola i hemlandet
Yrkeserfarenhet	Textilindustri, väva tyg	Design av persiska mattor	Volontär på barnhem	Frisör
Start sfi	2004	Januari 2012	Juni 2012	2010
Sfi-nvå	C	B, snart C	C	GRUV
Antal praktikveckor	Sex veckor	Fem veckor	Fyra veckor	Fyra veckor
Praktikplats	Skolkök	Plant- och handelsträdgård	Förskola	Hotell- och restaurangkök

6.1 Observation av Ahmeds praktikplats

Denna praktikplats är positiv till att ta emot praktikanter och anser att det är viktigt att avsätta tid för handledning. Handledaren berättar att de vill att det ska vara en "win-win-situation", vilket innebär att båda parter ska få ut något av en situation, i detta fall praktiken.

Under en eftermiddag observerades Ahmed på praktikplatsen. Rollen som deltagande observatör, innebar att uppträda som kund i butiken genom att gå runt och tittade på olika varor, och samtidigt diskret iaktta Ahmed. Avsikten med detta var att försöka "smälta" in i omgivningen för att inte väcka någon uppmärksamhet med närvaron för att kunna observera hur och med vem den muntliga interaktionen sker för Ahmed på praktikplatsen. Denna eftermiddag var det en lugn eftermiddag med få kunder eftersom säsongen inte hade kommit igång riktigt på grund av det kalla vädret. Alla väntade på att våren skulle komma. Ahmed gick och plockade bland växterna, han plockade upp varor, vilket i detta fall var trädgårdsmöbler och nyinkomna plantor.

Lokalen verkade mycket ödslig och tom då jag först kom in, eftersom den är stor, högt i tak och det bara fanns ett fåtal kunder i denna stora lokal. Men jag omslöt av en skön och lugnande känsla, då jag hörde porlande vatten ifrån en fontän som var placerad mitt i lokalen.

En kund kom fram och frågade efter var de gröna växterna fanns. Han svarade: "kom ja ska visa dig" och han gick till platsen och visade kunden, "här är det". Kunden sa "tack" och Ahmed sa "varsågod". När han var klar med uppgiften, gick han till sin handledare och frågade "vad ska ja göra nu?" och hon sa "gå ut till lagret och hämta mer plantor med nummer 123". Efter att han kommit tillbaka med plantorna sa handledaren "va bra, du kan sätta dom där" och pekade mot ett tomt bord. Ahmed sa "ok" och gjorde som hon sa. När han höll på med att placera ut möbler kom det fram en kund och frågade vad de kostade, Ahmed verkade lite osäker och sa "ursäkta, ja vet inte, ja är praktikant, ja ska gå och fråga min handledare, kan du vänta lite?" och pekade mot sin handledare som stod några meter ifrån. Kunden såg nöjd ut med detta svar och väntade medan Ahmed gick bort och frågade. Han kom tillbaka och sa "de kostar 800 kr" och kunden svarade "Tack så mycket". På fikarasten visade han mig till fikarummet och vi sätter oss bland de andra. En arbetskamrat frågade "hur går det?" och Ahmed svarar "det går bra". Det var allmänt småprat kring fikabordet och Ahmed skrattade med de andra när de skämtade. Han sa "om ja pratar sakta så kommer de också att prata sakta, och då förstår ja va de säger, men om de pratar för fort så är det svårt att förstå svenska". Efter rasten var det dags att gå ut i butiken igen och där avslutades observationen.

6.2 Ahmeds berättelse

Ahmeds yrkesbakgrund är design av persiska mattor. Tidigare språkpraktik har han haft på ett bemanningsföretag där han fick hjälpa till på ett kontor och detta ledde senare till att han fick jobb på en fritidsgård under sex månader, åtta timmar per vecka, vilket innebär två kvällar i veckan. Han säger att han har förändrats ju mer svenska han lärt sig i form av ett bättre självförtroende och att han vågar prata och fråga mer. "I början vågade ja inte prata så mycket, men nu pratar ja mer och mer, men ja vill lära mig mer annan svenska som pratas på praktiken".

Praktikperioden bestod under fem veckor av tre dagars praktik och två dagars studier på sfi. Arbetstiden är kl. 09-19. På första dagen av praktiken fick han en bra handledning, då hans

handledare gick igenom och visade de arbetsuppgifter han förväntades utföra. När han inte förstod frågade han och det kändes bra från första dagen. När han inte förstod vad de sa för att de pratade för fort, pratade han själv sakta och tänkte att då pratar nog de andra också sakta, han säger: ”prata sakta, ja förstår inte”. När han inte vet vad han ska göra frågar han någon i personalen om de behöver hjälp och om de säger nej frågar han någon annan. Han tycker att alla arbetsuppgifterna är roliga, både att vara ute bland plantorna, vara ute på lagret och vara inne i butiken. Arbetsuppgifterna består av att registrera de varor som kommer till butiken från lastbilar, plocka ut dem i butiken, kontrollera att det är rätt pris och sätta ut priset på varan. Även om han aldrig jobbat med växter förut tycker han det går bra. Ibland jobbar han ensam och ibland med flera och han jobbar med samma uppgifter som övrig personal.

Arbetskamraterna pratar med Ahmed även om annat än jobbet. Ahmed: ”de fråga mej hur går det, vad har du gjort på helgen?”. Själv pratar han inte så mycket om inte någon frågar honom om något, mest pratar han med sin handledare. När kunder frågar och han inte förstår säger han ”ja hämtar en annan person, vänta lite”. Han anser att genom att öva mer på att prata svenska blir han bättre på språket och många kunder frågar samma sak, då känner han igen det. Efter ett tag på praktiken känner han att han vågar ta för sig och pratar mer och tänker på de nya ord han lär sig, ”ja tänkte vad heter den, tänker mycket på regler i jobb, jobbregrer, hur man göra, göra idag, nästa vecka”. Han går hem och slår upp de ord och uttryck som han har tänkt på under dagen och som han inte var säker på att han förstod.

6.3 Språkkunskaperna

Efter språkpraktiken upplever Ahmed att han har blivit bättre på att prata svenska och han vågar fråga mer när han inte förstår. Vidare pratar han längre meningar än innan och han har lärt sig mycket vardagssvenska som han inte kunde förut. Under ett år har han gått från att vara analfabet till att studera på sfi nivå C. Detta innebär att han kan läsa och skriva ungefär på samma nivå som årskurs 6 i den svenska grundskolan. Han studerar mycket hemma, från det att han kommer hem från skolan till kl. 01. Allting är bra med skolan säger han och han är mycket studiemotiverad och tycker det är roligt att kunna läsa och skriva. När han fick besked att han skulle få börja på språkpraktik, fick han ingen hjälp av sin lärare på sfi att förbereda sig, till exempel med uttryck och ord specifika för branschen, läraren frågade bara en gång om det gick bra, sen var det inget mer. Efter det att språkpraktiken var avslutad började han studera heltid på sfi igen och då frågade läraren ingenting om hur det gått och inte heller gjordes någon uppföljning i skolan.

Han tycker att i undervisningen på sfi används ord som inte finns på en arbetsplats, ”ja, olika ord på vanlig svenska och alla pratar fortare än i skolan”, Det bästa enligt Ahmed vore att ha både praktik och skola varje vecka. För att praktiken skulle gått ännu bättre så tycker han att det vore bra att om han fått träna på ord som används i butik, ”ja tänkte så här hur mycket ja prata hur mycket ja känner orden, ja känner bara orden i skolan, ja vågar prata inte svårt”. Ibland upplever han att det är stressigt i skolan när han ska skriva för han tycker det är svårt att skriva. I framtiden vill han jobba med ekonomi, men tänker att han måste läsa så många år och det blir jobbigt för honom. Hans dröm är att kunna studera på universitet.

6.4 Observation av Annas praktikplats

Anna har sin praktikplats på en förskola som ligger några km utanför centrum. Lokalen är nybyggd, mycket ljus kommer in från alla fönster och det är högt till tak. Förskolan är stor, den har kapacitet för 100 barn, vid observationstillfället var det 94 barn inskrivna. Varje avdelning är indelad efter barnens ålder, från ett till fem år. Den pedagogik som används inom kommunen är Reggio Emilia, vilken i stora drag innebär att fokus ligger på att synliggöra varje barn på olika sätt. Exempel på detta är att varje barn har ett foto av sig själv på väggen på "sin" avdelning, personalen tar mycket kort av barnen när de gjort olika aktiviteter, personalen pratar om och med barnen, de får "ta plats" och prata mycket.

När jag kom in i lokalen kände jag mig mycket piggare på en gång, för jag möttes av så mycket ljus, dels genom dagsljuset som kom in från takfönster och dels från den öppna entrén, med en slags disk i mitten. Där fanns det aktivitetscheman av olika slag, det var ett för hela förskolan och ett för varje avdelning. Det kändes mycket informativt och inbjudande.

Observationen av den muntliga interaktionen på förskolan utfördes under en eftermiddag efter att barnen hade ätit lunch och undersökarens roll var som deltagande observatör. Anna visade runt på alla avdelningar där det var fullt med bilder och teckningar på väggarna. Anna säger "varje barn får lära sig att ställa tillbaka det som tagit fram och använt och barnen lär av varandra, så den som kommer ny lär sig snabbt". Anna är på en avdelning med 4-åringar. När vi kom in på avdelningen såg barnen först lite frågande ut eftersom det kom en främmande person, men Anna förklarade "detta är Annette och hon är här för att titta på eran fina förskola", då började de fråga "vad heter du" och "hur gammal är du", sen ville de visa allt de hade gjort, i form av teckningar, trolldag, och figurer.

Anna läste en saga för barnen; de frågade hela tiden och var mycket nyfikna. Ett barn frågade "varifrån kommer du?" och svaret blev "Sverige", sedan sa alla barn varifrån de kom, för att därefter fråga Anna: "varifrån kommer du?" och hon svarade "Colombia", då frågar inte barnen var det ligger eftersom de inte kan geografi än, de frågar istället om det är långt bort. Anna säger "det tar 18 timmar att flyga till mitt hemland" och då säger ett barn "oj, det måste ligga långt bort...". Barnen frågar "pratar du arabiska", för det är det vanligaste andraspråket på förskolan och barnen hör det så ofta. Anna skrattar och är glad och försöker svara på barnens alla frågor. När Anna svarar "fel" på svenska så rättar de henne, det är jättebra säger hon. Efter sagan är det dags att sjunga lite, "nu ska vi sjunga" säger Anna. Hon kan alla sångerna, "de rättar mej om ja har fel ord eller uttalar fel". Det är mycket rim och ramsor, samt upprepningar som hon också tycker är ett bra sätt att lära sig svenska på, "bra prata och sjunga med barnen".

Efter det ska barnen äta "mellis", vilket är en förkortning av mellanmål. Barnen tar sig själva från små byttor som de hämtar vid en disk. Barnen är mycket nyfikna, de frågar "har du en mamma och pappa" och "har du syskon?". Barnen berättar om sina familjer. Anna har berättat att hon snart ska gifta sig, de frågar mycket om hur man gör när man gifter sig i hennes hemland och hon får berätta. Ett barn säger "ja vill också gifta mig när ja blir stor", då stämmer de andra barnen också in och säger att de också vill gifta sig. En flicka frågar Anna "vad ska du ha för klänning?" och Anna berättar "den ska va vit och lång, jättefin", då kommer de in på färger och hon passar på att fråga barnen om de kan alla färger. De är

mycket duktiga och kan redan vad alla färger heter. När alla barn är klara dukar var och en bort sitt eget och sorterar vid disken i diskbackar. Sen tar de Anna i handen för att de ska gå ut och leka på gården. Ett barn får sand i munnen och börjar gråta, då försöker Anna trösta honom, men det går inte så bra för hon förstår inte vad han säger då han gråter och försöker prata samtidigt. Han tittar konstigt på Anna när hon inte förstår honom och så springer han till en annan lärare istället. Anna säger ”det är svårt att förstå när dom gråter, ja kan inte höra vad dom säger”. Barnen glömmer bort att svenska inte är hennes modersmål.

6.5 Annas berättelse

Anna är 22 år och kom till Sverige i juni 2012 från ett sydamerikanskt land, hennes modersmål är spanska. Hon började på sfi i augusti 2012 och har nu studerat i åtta månader. Utbildningsbakgrund är akademisk, hon har läst till medicinsk sekreterare och även jobbat som detta på ett sjukhus i hemlandet. Under tiden som hon studerade på högskolan jobbade hon också deltid som volontär på ett barnhem för föräldralösa barn i hemlandet. Arbetet på barnhemmet har präglat henne mycket och hon återkommer ofta till upplevelserna där under intervjusamtalet.

Innan hon började på praktiken gjorde hon ett besök på praktikplatsen tillsammans med sin praktikansaffare. Hon hade själv valt att få praktik på en förskola för att hon tycker det är lättare att prata svenska med barn när hon själv lär sig svenska. Hon hälsade på alla barnen, de frågade direkt ”vad heter du”, hon hälsade på sin handledare och tittade på den avdelning hon skulle vara på. Det är rutiner varje dag, samma tider för frukost, leka ute, lunch, vila, lek och mellanmål.

Hemma pratar Anna en blandning av svenska och spanska med sin svenska pojkvän och samtalen övergår sakta mer och mer till svenska. Hon tycker det blir jobbigt att prata ett andraspråk hela tiden, ”man får ont i huvudet när man måste tänka hela tiden på vad ja ska säga”. På förskolan säger Anna att hon lärt sig mycket svenska och pratar mer nu, detsamma säger hennes handledare om Annas språkutveckling. Det är mycket sång och musik i gruppen och Anna säger ”ja har lärt mig sånger, det är roligt; vill du stanna hos Susanna, får du ägg och pyttipanna”. Hon säger att hon har lättare att lära sig svenska om hon sjunger ramsor. Barnen är också bra lärare, de förklarar ord som hon inte förstår och rättar henne om hon uttalar fel. Men ofta glömmer de att hon har ett annat modersmål och tittar konstigt om hon inte svarar på ”rätt” svenska. De tror att hon kan allting. En gång sa hon till ett barn ”kan du repetera, ja förstår inte”, då tittade han konstigt på henne, han förstod inte ordet ”repetera”. Det är kul att tvinga sig att försöka först och svara barnen.

Kontakten med de andra lärarna fungerar bra tycker Anna, ”idag på rasten kom en tjej och började prata med mig, det var fantastiskt att en vuxen kom och pratade, för det är inte samma som prata med barn”. Många gånger går hon till de andra lärarna och frågar vad barnen säger när hon inte förstår och barnen inte klarar av att förklara, barn har inte heller tålmodet att förklara, de byter samtalsämne istället. Nu förstår hon mycket bättre vad barnen säger än vad hon gjorde när hon började på förskolan, ”barnen frågar om allting, vilka släktingar ja har, var ja bor, om mitt hår, om ja kan sjunga, ja allting de kommer på hela dagen”. Hon säger att hon är mycket nöjd med sin praktikplats för hon trivs med barnen och att ”ja får tvinga mej prata svenska hela tiden, ja får huvudvärk av att alltid tänka på vad ja ska säga, det är jobbigt men ändå bra”.

6.6 Språkkunskaperna

Efter språkpraktiken anser Anna att hon har lärt sig prata svenska mycket bättre, hon vågar prata mer än tidigare och hon är inte lika rädd för att säga fel. Hon tycker att hon lär sig mycket svenska på sfi och att det är bra med att variera studier i skolan med praktik. ”Ja behöver alla delar, inte bara att prata, måste ha grammatik och skriva också”. Hon visste inte först att det fanns språkpraktik på skolan, men fick informationen av en lärare att det fanns och fick göra en intervju med praktikansvärdaren och sen gjordes ett besök på förskolan. Hon tycker att andra ord används i skolan än på praktikplatsen och lärarna pratar sakta, ”för alla måste ju förstå” men på praktikplatsen pratar alla fortare. Ett exempel som Anna ger är uttrycket ”hur är det” som lärarna säger på praktikplatsen medan lärarna i skolan säger ”hur mår du”. Det finns också andra ord och uttryck och ibland förstår hon inte att många har samma betydelse. Sfi-läraren har frågat henne ibland hur det är på praktikplatsen, men hon har inte fått göra något för- eller efterarbete gällande praktikperioden och ingen redovisning inför klassen. Hon tror det hade varit bra om hon hade fått lära sig lite yrkessvenska innan för att vara bättre förberedd och det hade varit roligt att få redovisa inför klassen. Roligast i skolan är att träffa alla kompisar, man går inte i skolan bara för att läsa och skriva utan det är viktigt att också ha kompisar, de gör läxor tillsammans. Om ett år tror Anna att hon studerar på snabba spåret, där hon på kort tid läser in gymnasieämnen för att sedan kunna söka in till högskolan och studera till sjuksköterska.

6.7 Observation av Olgas praktikplats

På denna arbetsplats fanns inte möjlighet för undersökaren att fungera som deltagande observatör dels eftersom det var en stressig situation med trånga utrymmen, dels att det inte fanns någon möjlighet att agera som deltagare då det inte fanns arbetsuppgifter att utföra. Därför var det enbart observation och anteckningar som genomfördes.

Jag kom fram till en stor gymnasieskola som består av många olika byggnader och undrade vilken byggnad som innehåller kök och matsal. Alla byggnader är byggda av gult tegel och ser likadana ut. Tidstypiskt för 1960-talet då skolan byggdes. Chansar på den största byggnaden och hittar en skylt där det står ”matsal”.

Olgas praktikplats är ett stort skolkök där det lagas mat till ca 1600 elever per dag. Köket består av kaklade väggar, stora kärl och grytor placerade på stora stekytor och kokplattor. Flera diskbänkar och arbetsbänkar är placerade längs med väggarna av lokalen. Observationen var svår att utöva, då det är ett hektiskt tempo i köket och det är svårt att inte störa genom att vara i vägen hela tiden för arbetet i köket. Därför blev det en kort observation genom att stå i ett hörn av lokalen och observera. Det är många som jobbar i skolköket under den mest hektiska tiden före och efter lunch, kockar, kallsköttor, serveringspersonal, diskpersonal, precis som på en ”vanlig” lunchrestaurang. Alla vet precis vad de ska göra, de har specificerade arbetsuppgifter och det märks att det behövs för att logistiken ska fungera och att personalen inte ska springa på varandra. Maten ska ju vara klar och serveras under bestämda tidsintervaller varje dag. Olgas arbetsuppgifter består av att plocka porslin in och ut ur diskmaskinen, fylla på bestick och porslin samt fylla på mjölk. Det är stressigt då det kommer mycket tallrikar, glas och bestick som ska in i diskmaskinen och diskas för att det snabbt ska komma ut till serveringen. Det är inte mycket muntlig interaktion eftersom alla i

köket är mycket stressade, det är bara korta meningar eller instruktioner till Olga, ”kan du gå och fylla på mjölk”, eller ”kan du fylla på med glas”. Olga svarar ”ja” och utför uppgifterna. Inga dialoger förekommer utan bara korta uppmaningar som endast kräver ja- eller nej-svar.

6.8 Olgas berättelse

Olga är från Thailand och kom till Sverige 2004 och har under åren studerat på sfi i omgångar, eftersom hon har jobbat däremellan, men sammanlagt är det ca två års studier på sfi och studerar nu på sfi nivå D. Hennes utbildningsbakgrund är sex års skola i hemlandet och hennes yrkesbakgrund är att hon jobbat som väverska i en textilfabrik under 18 år innan hon kom till Sverige. I Sverige har hon studerat till kock via en yrkesutbildning med språkstöd under 1,5 år, där hon hade hoppats på att få jobb som kock efter avslutad utbildning, men det är svårt med jobb, det krävs mycket kontakter för att få jobb inom restaurangvärlden säger Olga. Hon har inte haft språkpraktik tidigare, däremot har hon haft en yrkespraktik i samband med kockutbildningen och det var i ett sjukhuskök. Där fick hon jobba med att laga lättare maträtter, göra sallader med mera och där trivdes hon mycket bra med både arbetsuppgifterna och med personalen.

Innan hon började på skolköket besökte hon praktikplatsen tillsammans med sin praktikansaffare och fick då uppfattningen att hon skulle få praktisera i köket som kock eftersom hon nyligen hade avslutat en kockutbildning. Praktiktiden bestämdes att vara fyra veckor. Första dagen hon kom dit instruerades hon av sin handledare hur diskmaskinen fungerade. Sedan var det bara de arbetsuppgifterna som gällde för Olga under hela praktikperioden. Arbetsuppgifterna bestod av att sköta diskmaskinen ”ja göra bara diska, diskmaskinen, vi jobba med varandra med kompisar, allt porslin, bestick, plocka hop tallrikar, mycket höga ljud, svårt prata”.

Det var inga problem med att förstå instruktionerna ”du ska göra så och så, hon¹¹ peka, hon tjata mycket, Olga kom hit, kom dit, mycket stressigt”. Hennes handledare var snäll, men så jämt att Olga skulle jobba fort och det fanns ingen tid att prata. Olga tyckte inte om sina arbetsuppgifter som bestod av att diska, plocka ur maskinen, fylla på bestick och porslin ute i matsalen, samt fylla på mjölkbehållaren. Arbetstiden var kl. 8-17 med korta raster, en kvart på förmiddag, lunch 30 minuter och en kvart på eftermiddagen. Arbetet var mycket stressigt med tunga lyft och långa dagar så när Olga kom hem var hon väldigt trött. Hon kräktes, hade huvudvärk, ryggont och fick ”tennisarm¹²” som hon ännu har besvär av. Det fanns inte mycket tid till socialt prat, bara till instruktioner och det var första dagen. Först var Olga tre veckor på praktikplatsen, sen bestämdes det via arbetsförmedlingen att hon skulle vara där i ytterligare sex månader, men hon klarade inte av det på grund av stressen och alla fysiska problem som uppstod och hon avslutade praktiken i förtid, efter endast två veckor, så den sammanlagda tiden blev fem veckor.

¹¹ Med ”hon” avses handledaren.

¹² Uttrycket ”tennisarm” heter egentligen ”tennisarmbåge” och är benämningen på en inflammation i muskelfästen på armbågens utsida och orsakas av ensidiga upprepade rörelser i handled och fingrar.

6.9 Språkkunskaperna

Olga anser inte att hon har lärt sig mer svenska efter praktiken eftersom det aldrig fanns någon tid till att prata, och ljudnivån var så hög att det inte gick att höra vad någon sa. Istället kände hon att hennes svenska "avstannade" under och efter dessa fem veckor, då hon inte heller kom i kontakt med svenskan på sin fritid. Olga tycker det är bra med sfi-undervisningen och att hon nu klarat av C-nivå och läser på D-nivå. Hon fick inte någon hjälp av sin lärare att förbereda språkpraktiken och inte heller gjordes det någon uppföljning. Läraren frågade bara en gång om det var bra. Det är lättare att prata på skolan än ute på en arbetsplats, "man pratar fortare ute på en arbetsplats, men i skolan pratar man sakta". Olga refererar till sjukhusköket där det inte var samma stress som i skolköket, där hade de mer tid att prata med varandra. Enligt Olga vore det bra om det var mer yrkesspecifika ord i skolan, speciellt innan elever ska ut på språkpraktik och att skolan anordnar mer studiebesök ute på arbetsplatser, beroende på vilken bransch man är intresserad av. Numera är hon inte rädd för att säga fel i klassrummet, det var hon i början av sina studier. När hon blir klar med sina studier på sfi önskar hon mest av allt att få jobba som kock, men om inte det går så vill hon starta eget och jobba med massage, "ja vill jobba, inte vara hemma titta tv".

6.10 Observation av Noras praktikplats

Eftersom denna praktikplats var ett restaurangkök var det svårt för undersökaren att utföra en deltagande observation, då det var en begränsad yta där många personer arbetade med matlagning och därför svårt att delta med några arbetsuppgifter. Här var det enbart observation och anteckningar som utfördes.

Nora står vid en stor bänk som är placerad som en köksö i mitten av det stora restaurangköket. Där står hon och skär sallad med snabba fingrar och som vant skär tomaterna i fina skivor.

Noras praktikplats är på ett stort restaurangkök på ett anrikt hotell beläget i centrum av staden. Inredningen består av stora fåtöljer och pampiga bord, matsalen är stora och bastanta bord med tillhörande stolar. Många kristallkronor hänger ner från taket som är fyra meter upp. Det är således en speciell atmosfär som sätter sin prägel på hela hotellet. Under en förmiddag när observationen utfördes var det full verksamhet i restaurangköket. Observationen sker i ett hörn av lokalen för att inte störa alltför mycket och anteckningar görs hela tiden av vad som händer och sker. Alla i köket förbereder dagens lunch, som alltid är mycket uppskattad bland stadens invånare. I köket är det cirka sex personer som är anställda, sedan är det alltid praktikanter eller extrapersonal, beroende på säsong och speciella dagar när det är mycket gäster.

Nora har sin arbetsplats vid en stor bänk som är placerad mitt i köket. Utmed sidorna på lokalen är det flera stekytor, spishällar och ugnar. Dessutom finns det sex stora kylskåp, som vardera innehåller matvaror av samma slag, till exempel i ett kylskåp finns det enbart mejeriprodukter och i ett annat enbart nötkött. Råvarorna får inte blandas för de kan ta lukt ifrån varandra. Arbetsuppgifterna för Nora denna dag består av att skära sallad inför lunchen och att göra i ordning fikabröd till förmiddag och eftermiddag. Det förekommer lite småprat kring bordet där Nora står men eftersom det är ganska högljutt var det svårt att urskilja hela fraser. Mestadels handlar det om kontextbundna skämt om aktuella händelser i världen och

Nora skrattar med i skämten. Annars förekommer inte mycket muntliga dialoger då alla vet vad de ska göra. Kökschefen kommer in i lokalen och säger ”idag kommer många lunchgäster, kan du göra lite mer sallad Nora?” och Nora svarar ”ok, ja fixar det”. Det är varmt och mycket dofter kommer från de olika maträtter som tillagas. Timmarna innan och efter lunch är de hetsigaste och då finns inte tid för något prat mer än korta instruktioner som endast kräver ja- eller nej svar från handledaren ”Nora, tar du fram ägg som vi kan koka” och Nora svarar ”ok”. Nora är mycket självständig då hon haft många praktikplatser och är utbildad kock, så hon är van att ta eget ansvar och behöver inte fråga mycket när det gäller arbetsuppgifterna. Alla dras med i det snabba tempot och ju mer det närmar sig lunchdags, ju mer koncentrerade blir alla på att bli färdiga med sina arbetsuppgifter i tid. Kampen mot klockan har börjat.

Koncentrationen är total bland alla som är i köket, arbetsuppgifterna utförs med precision men det enda som hörs är slamret av kastruller och skålar, tallrikar som tas fram och diskmaskinens dova motor som surrar i ett angränsande rum.

När det blev dags för de första lunchgästerna att ta plats bland borden, avslutades observationen för att vara i vägen för personalen.

6.11 Noras berättelse

Nora kom till Sverige 2010 från Thailand. Efter ett års studier på sfi klarade hon sfi nivå D och har precis klarat av grundläggande svenska, (gruv). I hemlandet arbetade hon som frisör. I Sverige har hon studerat till kock under 1,5 år via en yrkesutbildning med språkstöd, där kommunen var anordnare. Tidigare praktik har varit yrkespraktik under kockutbildningen. Nora har haft tre olika praktikplatser på olika restaurangkök där hon haft möjlighet att laga mat, nu är hon på sin fjärde praktikplats, där syftet med praktiken är att få in en fot på arbetsmarknaden samt att förbättra svenskan. Alla praktikperioder har varit under fyra veckor, utom en för där var hon tvungen att avsluta efter två veckors praktik. Anledningen till detta var att hon vantrivdes mycket, dels för att det var alldeles för hög musik, hon hörde inte vad gästerna sa när de beställde och det resulterade i fel beställningar. Detta ledde i sin tur till irritation bland gäster och frustration för Nora. Dels att hon tycker att hon inte fick lära sig något då hon fick göra caesarsallad varje dag, och det var mycket stressigt hela dagarna, hon fick varken tid eller möjlighet att prata svenska.

På den aktuella praktikplatsen som är en restaurang på ett hotell, jobbar många deltid och arbetet koncentreras till lunchen och á la carte¹³ på fredags- och lördagskvällar. Noras arbetstid är kl. 8-16. Först börjar dagen med att göra i ordning efter frukosten och sen koncentreras arbetet av att förbereda lunchen. Hon tycker det är roligt att lära sig att göra olika svenska rätter, mycket av lunchmaten består av svensk husmanskost. På denna praktikplats är det också stressigt, precis som det är på alla restaurangkök menar Nora, men det finns ändå tid för lite socialt prat emellanåt. Hon blir glad när de andra kommer fram och frågar henne om hon har familj, hur länge hon varit i Sverige, ja, mer personliga saker, att de är intresserade av henne som person tycker hon är viktigt för då känner hon att hon är accepterad och är ”en i gänget”. Nu när hon varit på flera praktikplatser tidigare, så vågar hon

¹³ À la carte är ett uttryck från franskan med betydelsen "enligt matsedeln" och betecknar en maträtt som man kan beställa separat från den fasta matsedeln.

prata mer och har lärt sig mycket av ord och uttryck som är specifika för restaurangbranschen. På första praktikplatsen vågade hon inte prata för att hon var så rädd att säga fel och de pratade så fort så hon förstod inte heller vad de sa. Ändå menar hon att hon trivdes bäst på den första praktikplatsen för ”de hade alltid nya recept som ja fick prova”.

Det enda som är negativt på denna praktikplats är att det varje dag kommer olika personer som jobbar extra eller är praktikanter, hon vet inte eftersom de aldrig kommer fram och hälsar och presenterar sig, de bara ställer sig och jobbar och hon vet inte ens vad det heter. Inga förberedelser gjordes på sfi-undervisningen inför hennes språkpraktik och inte heller gjordes något efterarbete. Innan hon började på sina olika praktikplatser har hon alltid gjort ett besök tillsammans med antingen sin kocklärare eller praktikanskaffare för att titta på lokalerna och hälsa på de anställda. Hon anser att hon lärt sig jättemycket på praktikplatsen då hon fått laga många olika svenska rätter och det har fungerat bra för i början tog sig handledaren tid och visade henne hur hon skulle göra. ”Här får ja göra alla rätter, inte bara sallad” säger Nora och skrattar. Hennes åsikt är att om man är ambitiös på praktikplatsen så blir man accepterad i arbetslaget, men om man bara frågar hela tiden och inte vågar ”ta för sig”, så kommer man utanför gemenskapen. Det fordras ibland vassa armbågar för restaurangbranschen är en tuff värld tycker Nora. Om ett år hoppas hon att kunna jobba både som frisör och kock.

6.12 Språkkunskaperna

Den svenska hon lärt sig på praktikplatsen är mycket yrkesspecifik, ett fackspråk inom restaurangbranschen. Ibland pratade handledaren för fort och då förstod hon ingenting, men nu vågar hon säga ”ursäkta, ja förstå inte, kan du säga en gång till, sakta”. Då är det inga problem när han pratar sakta och visar samtidigt. Hon tycker att hon har lärt sig mycket grammatik på sfi, men fått för lite muntliga övningar ”får inte prata så mycket, mer skriva och läsa”, ingen lärare frågade något om hur hon hade haft det på praktiken. Nora anser att skolan använder ett annat språk än det som är ute på en arbetsplats ”det är annorlunda språk i skolan” och hon anser att det behövs mer yrkessvenska specifikt för aktuell bransch och mer ”vardagssvenskan” på sfi för att de studerande ska få lättare ute på praktikplatserna när det gäller svenskan.

Den bästa sfi-utbildningen vore enligt Nora att ”mer från samhället, göra mer studiebesök och bjuda in föreläsare från olika företag”. Hon tycker inte att hon fått någon användning den svenska som hon lärt sig på skolan när hon varit ute på praktik, utan har lärt sig den yrkessvenska som behövs på kockutbildningen eftersom det ingick yrkessvenska. På sfi-undervisningen var det mest att läsa ett kapitel i läroboken, svara på frågor till kapitlet och sen göra kapiteltest. Ju högre nivåer hon som hon studerade svenska, ju självständigare blev studierna på skolan.

7. Diskussion

I detta kapitel görs en sammanfattning av resultat och analys i form av två olika diskussioner; en metoddiskussion och en resultatdiskussion. I resultatdiskussionen har det omfattande transkriberande materialet från både observationer och alla tolv intervjuerna kategoriserats utifrån de tre frågeställningarna.

7.1 Metoddiskussion

Att agera som deltagande observatör fungerade bra både på Ahmeds och på Annas praktikplatser, fastän en observerad person alltid på något sätt blir påverkad med vetskapen om att den är observerad. Det är också ofrånkomligt att som observatör gör någon form av påverkan på den eller det som studeras. På Annas praktikplats var det lättare att ”smälta in”, då barnen snabbt vände sig vid en ny person och sen ägnade sig åt de dagliga aktiviteterna, men Anna var hela tiden medveten om att hon var observerad. Observationen av både Olgas och Noras praktikplatser var svåra att utföra eftersom det var begränsade ytor med begränsad tid och inslag av mycket stress, vilket gjorde att det inte fanns någon möjlighet att agera som deltagande observatör. Arbetstempot var intensivt hela dagarna på dessa platser, men observationerna skedde både före och under den hektiska lunchtiden för att undersökningen ges god validitet och aktualitet. På grund av detta blev det kortare men intensivare beskrivningar på dessa praktikplatser jämfört med observationerna på Ahmeds och Annas praktikplatser.

Enligt Fridlund (2011) bör ett intervjusamtal röra sig om ett samspel, där ämnet intresserar både forskare och undersökningsdeltagare, med både struktur och syfte. Intervjuerna i denna undersökning liknade mer intervjusamtal med ett bra samspel mellan undersökare och respondent och som fick ett mycket bra utfall i form av ett mycket omfattande material. Upplevelsen var att samtliga respondenter kunde slappna av och då berättade mycket. Under de första intervjuerna som skedde på skolan var de studerande lite mer försiktiga med att prata, eftersom båda parter inte hade träffats tidigare, men ju mer information de fick av studien, ju mer började de prata och blev intresserade av att delta.

Intervjuerna som skedde under pågående praktik var mycket spontana med långa samtal, detta genom mer och mer uppmuntran från undersökaren, samt att ge återkopplade ord som ”vad spännande, berätta mer”, eller ”vad tyckte du om det”, eller ”vad gjorde du då”, och så vidare. Känslan var att de tyckte det var roligt att någon var intresserad av deras åsikter och upplevelser. Många gånger kom intervjun in på ”stickspår”, men även om det inte tillförde undersökningen något fick de prata för att inte ”flytet” i intervjun skulle förstöras. De sista intervjuerna som skedde på skolan efter avslutad praktik var lättsamma, där många bra synpunkter kom fram. Här fick respondenterna chans att reflektera över sin språkpraktik och om de upplevde att deras språkkunskaper ökat, samt hur språket som talades på praktikplatsen skilde sig åt jämfört med det språk som talas på skolan. Samtliga respondenter hade också många bra åsikter om hur undervisningen på sfi kan bli mer verklighetsnära.

7.2 Resultatdiskussion

Nedan följer de tre frågeställningarna med efterföljande diskussion från resultaten av studien.

- Uppfattar de studerande att deras språkkunskaper förbättrats efter fullgjord språkpraktik och i så fall hur?

Både Ahmed och Anna uppfattade att deras muntliga språkkunskaper förbättrades efter språkpraktiken. De pratar med längre meningar och vågare fråga mer när de inte förstår, samt förstår mer talad svenska. På deras praktikplatser pågick ett slags informellt lärande, ett lärande som uppstår spontant när en person är engagerad i en aktivitet och denne inte är medveten om att det är en form av lärande (Sandwall, 2013). Enligt Sandwall finns det olika

domäner¹⁴ som uppstår i samtalet bland praktikanter och de anställda på en praktikplats. I Ahmeds fall verkar det vara det inom domänerna small-talk och instruktioner som samtalen håller sig kring. Det finns mycket ”osynlig” text på en arbetsplats, och för Ahmed bestod denna av prismärkning och kontroll att rätt artikelnummer finns på de varor som kom och lastades av från lastbilar in till butiken. På förskolan där Anna hade sin praktik används texter i form av almanackor, kalendrar och tjänstelistan. Eftersom Anna är med på samlingarna med barnen så blir det mycket text som hon inte tänker på är en form av läsning av korta ord och uttryck specifikt för yrket. Detta är ett situerat lärande vilket Sandwall beskriver som ett lärande vilket är baserat till det sociala sammanhang där lärandet sker och där kontexten är mycket viktig för lärandet (Sandwall, 2013). De texter Nora har fått läsa är i form av bongar¹⁵, här blir svenskan en specifik yrkessvenska. Det gäller att snabbt läsa av bongen för att sen anrätta maten. Övrig text är olika varningstexter som förekommer i ett storkök, till exempel hur man ska undvika för hög värme på stekplattorna som kan orsaka ett brandlarm. Den text som Olga kom i kontakt med var endast korta påbudsskyltar i form av varningstexter och en lathund med instruktioner hur diskmaskinen fungerar.

Först vågade Anna inte prata så mycket på praktikplatsen, men ju mer trygg hon blev, ju mer pratade hon, och anser att hon lärt sig prata mycket ”vanlig” svenska och upplever därför att hon förbättrat sina språkkunskaper. Det tar dock kraft och energi att hela tiden tänka på vad man ska säga på ett andraspråk, både att försöka förstå vad som sägs och att sedan svara rätt, när en individ får en fråga så svarar han eller hon många gånger utan att tänka på vad frågan egentligen innebär. Enligt Säljö (2010) är det besvärligare att inte svara än att svara. Detta kan göra att många missuppfattningar skapas i onödan och att båda parter missförstår varandra. Ett exempel på detta är på fikarasten när arbetskamraterna skämtar, många kontextbundna skämt kan vara svåra att förstå för en andraspråksinlärare och de vet inte om de ska fråga vad det handlade om eller bara skratta med. Både Ahmed och Nora kände en osäkerhet kring skämten och visste inte om de förstod dem eller inte. Många andraspråksinlärare är rädda att verka dumma, att ”förlora ansiktet”, något som Sandwall (2013) återkommer till i sin studie. En del missförstånd kan dock undvikas om praktikanten känner sig trygg på praktikplatsen och har en förstående handledare. Den svenska Nora fått lära sig är mer yrkesspecifik för restauranger, ett fackspråk som hon tycker är bra att fått lära sig.

Olga har beskrivit att det var hög ljudnivå, stressigt och tunga lyft och det gjorde att hon varken kunde eller hann prata något med sina kollegor och kände att hon aldrig riktigt kom in i arbetsgemenskapen. Hon beskriver själv att hon upplevde att hennes svenska försämrades under och efter praktikperioden och att hon kände en besvikelse över detta. Sandwall (2013) hävdar att en praktikplats inte automatiskt leder till ökad språkutveckling om arbetet inte kräver någon interaktion på målspråket. Hon menar att det till och med kan bli en försämrad progression om inte praktikanten ges möjlighet till att prata. Resultat från tidigare forskning påvisas i Sandwalls avhandling, där hon konstaterar att vissa städjobb eller enklare industriarbeten kan innebära att språkprogression avstannar och istället blir en språkregression¹⁶. Olgas upplevelse av praktiken var negativ eftersom hon också fick fysiska problem, som ännu kvarstår. Istället fick hon sköta diskmaskinen och arbetsuppgifterna var monotona och fysiskt krävande. Besvikelsen och frustrationen över detta fanns hela tiden med i hennes tankar under praktiktiden och gjorde henne ännu mer ledsen, det blev en negativ spiral istället för en ”förändringsspiral” (Mörnerud, 2007). De instruktioner hon fick av

¹⁴ Domänerna är small-talk, social införståddhet, ritualiserat tal, kakafoni, historieberättande, instruktion, förhandling och problemlösning.

¹⁵En bong är en lapp med matbeställning.

¹⁶ Språkregression betyder en tillbakagång, eller försämring av språket.

handledaren bestod av korta uttryck som "Olga kom hit du ska fylla på mjölk", eller "kom och sortera bestick". Det blev aldrig någon interaktion utan enbart en ensidig kommunikation, där Olga förväntades svara ja eller nej.

- Hur är språket på sfi-undervisningen i jämförelse med språket på praktikplatsen?

Det är enligt Ahmed annorlunda svenska som pratas i skolan än vad det är ute på praktikplatsen. I skolan används inte samma ord, det är mer tillrättalagda texter och dialoger som inte överensstämmer med verkligheten och man pratar mycket fortare än i skolan. Han tycker att det är både kul och lärorikt att prata med ungdomar på fritidsgården, för han anser att han lärt och lär sig mycket "vardagssvenska" i en naturlig kontext. Han är inne i en "förändringsspiral", vilket betyder att den förändring en människa går igenom ju mer kunskap tillägnar man sig, ju mer personlig förändring sker. Inläring och personlig förändring är därmed ouplösligt uppbundna i varandra (Mörnerud, 2007).

Anna upplevde att undervisningen på sfi använde andra ord och uttryck än språket på praktikplatsen. Ett fenomen som återfinns inom många sfi-utbildningar är att svenskan i "verkligheten" inte överensstämmer med den svenska som finns i undervisningen. Detta påvisar också Wedin (2010) som anser att det är viktigt att integrera språkpraktiken i undervisningen för att skapa gynnsammare förutsättningar för språkkunskaperna. Anna lär sig mycket vardagssvenska i den dagliga kontakten med barnen eftersom de pratar med henne hela dagarna. Hon har hamnat i det som Vygotskij benämner det ultimata lärandet och enligt hans teorier är detta det mest optimala lärandet, vilket innebär att ju mer individen lär sig, ju mindre stöttning behöver den (Gibbons, 2009).

Eftersom Olga var så trött både fysiskt och psykiskt blev det inte mycket småprat under fikarasterna. Även om arbetskamraterna var trevliga så orkade Olga inte anstränga sig och prata så mycket svenska som hon hade velat och blev istället osäker vad hon skulle säga, om hon skulle säga fel. Hon kände sig utnyttjad som gratis arbetskraft under dessa fem veckor. Liknande erfarenheter återfinns i Sandwalls studie (2013) där en respondent som hade sin praktik i en klädbutik, fick korta instruktioner som endast krävde ja/nej-svar och kände sig utnyttjad som gratis arbetskraft.

- Hur kan undervisningen på sfi integrerat med språkpraktik utformas för bra språkinläring?

När det gäller lärandet på sfi så gavs inte Ahmed någon möjlighet till för- eller efterarbete till språkpraktiken. Under de fyra veckorna som språkpraktiken pågick frågade läraren bara en enda gång om hur det var på praktikplatsen och då med en ja/nej-fråga "går det bra på praktiken?". Han anser att den bästa undervisningen vore att variera teori och praktik genom att få använda termer som är avsedda för den specifika branschen som den aktuella praktikplatsen tillhör. Ahmeds åsikt överensstämmer med vad som står i kursplanen för sfi; att "syftet med utbildningen på sfi är att den ska rikta sig till personer som har olika erfarenheter, livssituationer, kunskaper och studiemål. Utbildningen ska, med utgångspunkt för individens behov, kunna kombineras med förvärvsarbete eller andra aktiviteter, t.ex. arbetslivsorientering, validering, praktik eller annan utbildning". I målen för sfi anges vidare att "eleven ska utveckla sin förmåga att tala, samtala, läsa, lyssna och förstå svenska i olika sammanhang och sin förmåga att anpassa språket till olika mottagare och situationer" (SKOLFS 2012:13).

På förskolan känner sig Anna varken okunnig eller maktlös vare sig i samvaron med barnen eller med personalen. En orsak till detta kan vara att Anna har en bra handledare som avsätter tid för att stötta Anna. Enligt Sandwall (2013) sker inte ett lärande på en arbetsplats automatiskt utan behöver aktivt stöd av en erfaren kollega eller arbetsledare. Om inte tid avsätts för handledning finns risken att både praktikplatsen och individen blir besvikna då det kan skapas olika former av misstag (Sandwall, 2013). Handledaren har också utländskt ursprung och har alltså erfarenhet av att lära sig ett andraspråk.

I intervjuerna framgår två av respondenterna jobbar mycket ensidigt på skolan med en lärobok där de läser ett kapitel och sedan gör de ett kapiteltest och om de klarar testet går de vidare till nästa kapitel. De vill hellre jobba mer muntligt med mer autentiska texter. Lindberg Jansson och Jansson Abdulkarim (2011) anser att de studerande på sfi bör förberedas på interaktioner utanför klassrummet och ett bra sätt att göra språkstudierna mer autentiska och relevanta är att koppla undervisning till praktik. Detta kan göras genom att varva klassrumsundervisning med praktik och göra studiebesök på olika företag, precis vad respondenterna i denna studie ger förslag på. Sandwall menar att naturligt tillägnat språk ger en naturligt flytande kommunikation och är fullt tillräcklig för språkinläring istället för enbart undervisning på sfi. Hon anser också att svårighetsgraden i en text bestäms mer av den studerandes motivation för ämnet i texten än hur svår eller lätt språket är i texten (Sandwall, 2013). Detta resonemang stämmer också in på Rydén (2007) som hävdar att man som lärare bör låta de studerande själva vara med och välja texter när tillfälle ges, dels för att individen ska få möjlighet att läsa det som är intressant, dels för att ta ansvar för sin egen inläring. Ytterligare belägg för resonemanget ges i Lärardelen till Alfaportföljen (2007) som pekar på vikten av att använda autentiskt material i undervisningen för att skapa meningsfullhet för vuxna andraspråksinlärare. Materialet bör vara sådant som finns i den studerandes vardagsliv som till exempel blanketter, brev och tidningar.

Undervisningen i svenska för invandrare (sfi) bör följa styrdokumentens anvisningar att stärka den studerandes ställning i arbets- och samhällsliv. Detta kan göras genom att införa en situerad språkundervisning vilket innebär att sfi-läraren bör besöka praktikplatsen för att förstå vad eleven gör och sen kunna utforma undervisningen där mål och innehåll är lätta att uppfatta och tillämpliga för den studerandes interaktion både inom och utanför klassrummet. Sandwalls avhandling (2013) visar också att besök på praktikplatsen är nödvändiga för att kunna relatera undervisningen till arbetslivet och utforma relevanta uppgifter.

Det är också oerhört viktigt att praktiken är inriktad mot den studerandes mål och/eller tidigare yrkesbakgrund. Detta dels för att eleven ska ha en bättre chans att snabbt komma ut på arbetsmarknaden och dels för att stärka elevens självförtroende och självkänsla av att kunna ett yrke och inte vara helt novis inom branschen. Därför är det angeläget att den studerande ges möjlighet och tid att formulera frågor innan introduktionsmötet på praktikplatsen och att målen för praktiken är klara både för den studerande, handledare och för ansvarig lärare (Sandwall, 2013). Genom detta kan onödiga missförstånd undvikas, t.ex. vilka arbetsuppgifter som den studerande klarar av att utföra självständigt och vilka språkproblem som kan uppstå. Att lagom utmanande arbetsuppgifter införs successivt ju längre praktiktiden sträcker sig är också viktigt för den studerandes motivation. Paralleller kan dras med Vygotskijs proximala utvecklingszon.

8. Slutsats

Nedan följer de slutsatser som kan dras från resultatet av denna studie, där en kort sammanfattning av hur en bra integration mellan undervisning i svenska för invandrare och språkpraktik bör vara. Därefter följer förslag till vidare forskning.

Ahmed och Anna har märkt en ökad progression i sin egen språkutveckling, medan Nora står kvar på samma nivå, däremot har hon tillägnat sig mer yrkessvenska eftersom hon haft flera praktikplatser inom samma bransch. Olga har upplevt en regression i sin språkutveckling efter praktiken, eftersom hon inte fick tillfälle till muntlig interaktion under praktiktiden, samt att hon upplevde sig utnyttjad som gratis arbetskraft. Både Ahmed och Anna fick en bra introduktion av sin handledare som tog sig tid att introducera praktikanterna i deras arbetsuppgifter. På dessa båda praktikplatser anses det viktigt att ta sig tid för introduktionen, att det är viktigt att praktikanterna får ut något av sin praktik, att det blir en så kallad "win-win" situation. Varken Nora eller Olga fick någon introduktion av sin handledare, utan fick bara instruktioner vad de skulle utföra för arbetsuppgifter. Detta skapade onödiga språkliga missförstånd.

Interaktionen mellan skolan och språkpraktiken fungerade inte för någon av respondenterna. Ingen av deras lärare tog sig tid att hjälpa dem varken med förarbete innan praktiken påbörjades, ingen uppföljning under pågående praktik, och inte eller något efterarbete, till exempel i form av en redovisning inför klassen. När frågan tagits upp bland kollegor i fikarummet varför inte elevernas språkpraktik uppmärksammas blev svaret "vi har inte tid för sånt". Den vardagssvenska som respondenterna efterfrågade i klassrummet finns inte i de läromedel som används i sfi-undervisningen, varken skriftligt eller muntligt och det görs inga studiebesök på arbetsplatser inom olika branscher. Det är ett annat språk, en annan slags svenska, i klassrummet än vad det är ute på en arbetsplats visar både resultatet från denna studie och tidigare forskning.

Studien visar att undervisningen på sfi inte kopplas tillräckligt till elevens tidigare yrkes- eller utbildningsbakgrund. Skolinspektionen (2010) föreslår i sin kvalitetsgranskning att undervisningen på sfi bör individualiseras mer genom att erbjuda yrkesinriktningar, där den studerande får lära sig svenska med inriktning mot en viss bransch eller yrke för undervisningen mer ska utgå från deltagarnas intressen och mål. Därigenom kan den studerande fördjupa sina kunskaper i svenska språket inom ett område som de tidigare arbetat inom eller är intresserade att jobba med.

Egna erfarenheter är att elever oftast skickas ut alldeles för tidigt på språkpraktik efter sin ankomst till Sverige, precis som i exemplet i inledningen, och de har för otillräckliga språkkunskaper för att kunna tillgodogöra sig praktiken. Den studerande bör ha ett språk först, det gäller både muntligt och skriftligt. Den nivå som rekommenderas utifrån flera års arbete som lärare på sfi är lägst sfi-nivå C.

En kort sammanfattning av hur en bra utformning av undervisning i svenska för invandrare integrerad med språkpraktik bör vara är enligt följande:

- att fokus läggs på att få in ”vardagssvenska” i klassrummet, genom att använda både autentiska texter och muntliga övningar, samt studiebesök inom olika yrkesområden
- att det allra viktigaste är att den studerandes kunskapsnivå är lägst sfi-nivå C, för att kunna tillgodogöra sig praktiken på bästa sätt
- att mycket tid läggs på individuellt förarbete inför praktiken, uppföljning sker under pågående praktik, samt att uppföljning i form av utvärdering sker när praktikperioden är avslutad och att den studerande ges möjlighet att få redovisa sin språkpraktik inför gruppen
- att både undervisningen på sfi och praktik kopplas till elevernas tidigare utbildnings- och yrkesbakgrund för att förstärka elevernas motivation och förberedelse för arbetslivet
- att tid och resurser läggs på handledning, speciellt under de första dagarna av praktiken, dessutom att ha tillgång till en handledare under hela tiden praktikperioden

Språkpraktik – en snabbare väg till svenskan? Ja, resultatet av denna studie visar att det kan vara en snabbare väg under förutsättning att en bra integration sker mellan undervisningen i svenska för invandrare och språkpraktik.

8.1 Vidare forskning

Tyvärr förekommer det bristande kommunikation i många kommuner mellan arbetsförmedlingens handläggare, som har ansvar för den nyanlände under de två första åren i Sverige, och avgör när den studerande ska ut på språkpraktik, och ansvarig sfi-lärare. Det vore intressant att göra en studie kring hur detta samarbete kan förbättras. Resultatet av denna undersökning kan därför användas för ett förbättrat samarbete mellan kommunen där ansvarig sfi-lärare ingår och staten i form av arbetsförmedlingens handläggare.

Vidare forskning kan även vara att göra djupare studier ute på arbetsplatser för att ”fånga upp” både vardagsspråk och yrkesspråk för att därefter utforma mer autentiska läromedel i undervisning i svenska för invandrare.

Referenslista

Andersson, R. (2010): *Praktik i praktiken*. Specialarbete. Göteborgs universitet.

Andersson, V. (2011): *Faktorer som påverkar andraspråksinläring enligt forskare och verksamma andraspråkslärare*. Specialarbete. Högskolan Gävle

Dysthe, O. (1996): *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur AB

Fridlund, L. (2011): *Interkulturell undervisning – ett pedagogiskt dilemma*. Avhandling i pedagogik. Institutionen för pedagogik och specialpedagogik Göteborgs universitet.

Gibbons, Pauline, (2009): *Stärk språket stärk lärandet*. Hallgren & Fallgren Studieförlag AB. Stockholm

Holme, I.D. & Solvang, B.K. (1997): *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur. ISBN 91-44-00211-4.

Jansson Abdukarim N. & Lindberg Jansson L. (2011): *Språkpraktik och inlärningsmöjligheter*. Uppsats. Högskolan i Gävle

Karlsson, A-M (2007): *En arbetsdag i skriftsamhället. Ett etnografiskt perspektiv på skriftanvändning i vanliga yrken*. Språkrådet 2. Stockholm. Norstedts akademiska förlag.

Lagerholm, Per (2010): *Språkvetenskapliga uppsatser*. Studentlitteratur. Lund.

Lindberg I. (1996): Svenskundervisning för invandrare (sfi), (s.224-282). I: K. Hyltenstam (red) *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrare- och minoritetsundervisning i Sverige*. Studentlitteratur. Lund.

Lindberg, I. (2009): *Tema: flerspråkighet*. Utbildning & Demokrati 2009, vol 18, nr 2, 9-37.

Liw, P. & Rundgren, A. (2008): *Forskare och lärare ser på genrepedagogik - En studie av språkets betydelse i ämnesundervisningen*.

Examensarbete vid Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för samhälle, kultur och lärande. Särskild lärarutbildning, SÄL III:1

Lundh, L-G & Montgomery, H. & Waern, Y. (1992): *Kognitiv psykologi*. Studentlitteratur. Lund.

Lundgren, U, Säljö, R, Liberg, C (2010): *Lärande, skola, bildning*, Natur & Kultur. Stockholm

Molander, B. (1996): *Kunskap i handling*. Bokförlaget Diadalos AB Göteborg

Mörnerud, E. (2004): *Modersmålsbaserad alfabetiseringsundervisning i Sverige*. Studie i alfabetisering och tvåspråkighet. Magisteruppsats i pedagogik. Malmö högskola

Sandwall, K. (2013): *Att hantera praktiken*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet.

Skoglund, A, (2012): ”Modersmålet ligger till grund för inlärnin g av andraspråket”
En jämförande studie av sfi-undervisning med och utan modersmålsstöd.
Examensarbete Göteborgs universitet.

Säljö, R, (2010): *Lärande i praktiken.* Norstedts,

Trost, J. (2005): *Kvalitativa intervjuer.* Studentlitteratur. Lund

Vetenskapsrådet (2012): *Flerspråkighet – en forskningsöversikt.* Vetenskapsrådet. Bromma.

Wedin Å. (2010): *Vägar till svenskt skriftspråk för vuxna andraspråksinlärare.* Lund:
Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Alfaportföljen. *Ett portfoliomaterial för alfabetisering av vuxna inom sfi.* Lärardel.
<http://www.skolutveckling.se>. Hämtad 2012-12-15

Alfaportföljen. Lärardel. www.lhs.se/sfi/resursbanken. Hämtad 2012-12-15

Bilaga till Europaparlamentets och rådet rekommendation av den 18 december 2006 om
nyckelkompetenser för livslångt lärande. [www.http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sv/oj/2006/l_394/l_39420061230sv00100018.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sv/oj/2006/l_394/l_39420061230sv00100018.pdf). Hämtad
2012-01-10

Svanelid, G (2011): The Big 5.
<http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2011/11/08/lagg-krutet-pa-big-5>.
Hämtad 2013-04-30

Vetenskapsrådet:

Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor:

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2003460-om-etikprovning_sfs-2003-460/. Hämtad 2013-04-30

Kvalitetsgranskning av sfi: www.skolinspektionen.se/documents/.../sfi/webb-slutrapport-sfi.pdf. Hämtad 2013-03-15

SFS 2010:800

SKOLFS 2009:2

SKOLFS 2012:13 *Kursplan för svenskundervisning för invandrare*

SFS 2010:197. *Lagen om etableringsinsatser för nyanlända invandrare*

Skolverket 2012 *Styrdokument för sfi*

SIDA: <http://www.sida.se/Svenska/Bistand--utveckling/Globala-utmaningar/>. Hämtad 2013-03-30.

Riksdagens revisorer 2000/01:3
Tilläggsdirektiv till Sfi-pengs utredningen
(U2011:05) <http://www.regeringen.se/sb/d/16952/a/208179>.
Hämtad 2013-01-30

Dir 2013:10 Tilläggsdirektiv till Sfi-pengs utredningen (U2011:5)
pressmeddelande: "Undervisning i svenska för invandrare behöver reformeras"
<http://www.regeringen.se/sb/d/16935/a/208183>
Hämtad 2013-01-30

Bilaga 1

Intervjufrågor

Bakgrund:

- När kom du till Sverige? Hur länge har du bott här? Flykting? Hur länge har du studerat på sfi?
- Vad har du jobbat med i ditt hemland?
- Har du haft någon språkpraktik tidigare? I så fall när, var och hur länge? Hur förberedde du dig inför att börja på praktiken (hemma/i skolan)?
- Gjorde du ett besök på praktikplatsen innan du började där?
- Ville du börja här – hade du kunnat tacka nej?

Praktikplatsen:

- Vad fick du göra första dagen?
- Hur visste du vad du skulle göra?
- Var det lätt/svårt att förstå instruktionen?
- Om du inte förstod – vad gjorde du då?
- Hur får du hjälp av din handledare?
- Vilka arbetsuppgifter tycker du om/tycker inte om? Varför?
- Kan du säga till om de arbetsuppgifter du inte tycker om? Hur säger du då?
- Har du gjort liknande arbetsuppgifter i ditt hemland?
- Arbetar du ensam eller tillsammans med någon?
- Får du arbeta med samma saker som de anställda?
- Om inte vilka arbetsuppgifter?

Socialt prat:

- Pratar du med dina arbetskamrater om något annat än jobbet? Vad, när, vem?
- Åt du lunch med någon?
- Hur kändes det i lunchrummet?
- Är du nöjd med detta?
- Pratar du spontant med dina arbetskamrater eller är det alltid dom som tar kontakt?

Kommunikation:

- Hur fungerar din svenska på praktikplatsen? Känner du att du förstår vad alla säger? Om inte, i vilka situationer förstår du bra/mindre bra?
- Pratar du mycket? Ge exempel!
- Känns det ibland att din svenska fungerar/inte fungerar/räcker/inte räcker? Ge exempel! Om inte, hur kändes det?

- Kan du göra något för att få prata mer?
- Säger du till när du inte förstår? Varför/Varför inte?
- Om du pratar med kunder. Går det bra? Problem?
- Pratar du mer nu än när du började?
- Vem pratar mest på praktikplatsen? Varför?

Lärande (dessa frågor ges efter genomgången praktikperiod):

- Lärde du dig något på praktikplatsen? Vad?
- Vilken situation lärde du dig något? Berätta?
- Kan du berätta om en situation där det var svårt att förstå instruktioner?
- Hur brukar instruktioner uttryckas (muntligt/kroppsspråk)? Hur brukar du svara?
- Vad brukar kunder fråga om? Hur svarade du?
- Berätta om något roligt/spännande/tråkigt som hänt på praktikplatsen!
- Finns det tid för småprat?
- Är alla artiga mot varandra här?
- Är det stressigt här? När? Varför?
- Är det något du lärt dig som du har nytta av i framtiden?
- Skulle du kunna lära dig mer på en annan praktikplats? I så fall vad och hur?
- Blev din praktik som du trodde den skulle bli? Hade du önskat den var annorlunda?
- Är du nöjd med din tid? Hade du velat ha mer eller mindre tid?
- Var du med i gemenskapen eller kände du dig utanför? Ge exempel!
- Får jag läsa din loggbok? Gick det bra att skriva den?

Lärandet på sfi:

- Känner du att du lär dig något i skolan? Vad/hur?
- Vad är bra med skolan/dåligt?
- Har du fått hjälp av din lärare att förbereda dig inför din språkpraktik? Hur och med vad?
- Använder skolan ord som du tror inte används på en arbetsplats?
- Kan du lära dig mer i skolan på något annat sätt?
- Tror du att det finns klassrumssvenska och vanlig svenska? Varför?
- Pratar ni om praktiken någon gång på skolan? När, vad, med vem?
- Hade du användning av det du gjorde i skolan på din praktikplats?
- Är det ett annat språk ute på praktiken än det språk som finns i skolan? Ord, uttal, fraser? Är det lättare eller svårare att förstå än i skolan?
- Kan du ge exempel på vad du skulle kunna träna på i skolan för att praktiken ska gå bättre?
- Har du fått redovisa om din språkpraktik inför din grupp på sfi?
- Hur tycker du att den bästa sfi-utbildningen ska vara?
- Berätta om en lektion på skolan! Vad är roligt/tråkigt?
- Hur brukar du lära dig saker bäst?

- Vem pratar mest i klassrummet? Varför?
- Tycker du att det är stressigt i skolan? När? Varför?
- Vad vill du jobba med när du är klar med dina svenskastudier?
- Vad tror du att du gör om ett år? Tror/hoppas/önskar?
- Vilket stöd tycker du att skolan kan ge för att du ska komma dit?